

ΜΑΡΙΑ ΚΑΝΕΛΛΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΠΟΤΗ

ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Επιστημονική επιμέλεια:
Ειρήνη Α. Σταματούδη

Ανάτυπο
από το συλλογικό τόμο «Δημοσιογράφοι και Έκδοτες ΜΜΕ -
Ζητήματα Πνευματικής Ιδιοκτησίας»

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΣΑΚΚΟΥΛΑ
ΑΘΗΝΑ - ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

10 ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ

Μαρία Κανελλοπούλου-Μπότη*

Περιεχόμενα

- I. Εισαγωγή
- II. Ένας «χάρτης» δικαιωμάτων και συμφερόντων
  1. Το απεικονιζόμενο πρόσωπο στη φωτογραφία
  2. Ο φωτογράφος
  3. Ο ιδιοκτήτης εκδότης/διευθυντής-συντάκτης εντύπου
  4. Τα άτομα
- III. Αυσχέρειες νομικής αντιμετώπισης των αντικρουόμενων δικαιωμάτων και συμφερόντων
- IV. Προστασία προσωπικότητας εικονιζόμενου προσώπου στη φωτογραφία
  1. Γενικά
  2. Ειδικά οι διατάξεις προστασίας προσωπικών δεδομένων
- V. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και φωτογραφίες δημοσίων προσώπων
- VI. Εθνική ιδιοκτήτη εντύπου και άλλων προσώπων για δημοσίευση φωτογραφίας

I. Εισαγωγή

Η δημοσίευση φωτογραφιών αποτελεί σταθερό χαρακτηριστικό της εκδοτικής και δημοσιογραφικής λειτουργίας¹. Εκδότες, δημοσιογράφοι και

* Δέκτορας Ιονίου Πανεπιστημίου-Τμήμα Αρχαιομίας και Βιβλιοθηκονομίας. Διηγήτορας.

1. Για την εκδοτική βιομηχανία βλ. *Μπάνου Χ.*, Διαγωνικά γυφίσματα της εκδοτικής βιομηχανίας στον δυτικό πολιτισμό, εκδ. Κότινος, Αθήνα, 2008. Η παρούσα μελέτη επικεντρώνεται στη σύμβαση του ζητήματος της προσβολής προσωπικότητας και ειδικότερα, του ιδιωτικού βίου μέσω της δημοσίευσης φωτογραφίας σε σχέση με την ελευθερία του Τύπου.

φωτογράφοι έχουν συμμέρον στη δημοσίευση φωτογραφιών προσώπων (και όχι πάντοτε δημόσιων προσώπων, με τη νομική έννοια) στον Τύπο, είτε αυτές συμπληρώνουν κάποια κείμενα είτε όχι. Την ίδια στιγμή, ο σεβασμός προς τον άνθρωπο επιβάλλει την αναγνώριση εξουσίας επιλογής, από το ίδιο το άτομο, του τρόπου και του χρόνου απαικονιστικής αποτύπωσης της εξωτερικής του εμφάνισης, καθώς και την κρίση, από το ίδιο το άτομο, για το εάν η εικόνα αυτή θα εκτεθεί ή όχι στην κοινή θέα². Η ένταση της προσβολής του προσώπου μέσω μιας φωτογράφισης στην οποία δεν έχει συναινέσει μπορεί να είναι σημαντική, εν όψει και του πιθανώς άοριστου αριθμού θεατών της φωτογραφίας αυτής, αλλά και της αδυναμίας πραγματικής επανόρθωσης της ηθικής προσβολής του προσώπου³.

Αλλά τα ζητήματα που αφορούν τη δημοσίευση φωτογραφιών δεν είναι μόνο ηθικής φύσης. Ενώ κατά το γνωστό ρητό, μια εικόνα αξίζει χίλιες λέξεις, εκτός από την αξία της αυτή, μια εικόνα μπορεί επίσης να αξίζει πολλές χιλιάδες ευρώ-ή και περισσότερο. Στην απόφαση *Douglas v. Hello!*⁴ (House of Lords, 2007) στην Αγγλία, το συμφωνημένο αντάλλαγμα για την αποκλειστική φωτογράφιση και δημοσίευση φωτογραφιών του γάμου του διάσημου ζεύγους των ηθοποιών Michael Douglas και Catherine Zeta-Jones το 2000 ήταν 1.000.000 λίρες Αγγλίας.

Παράλληλα, έχει αποδειχθεί ότι η φωτογραφία ενός (οποιοδήποτε) προσώπου επηρεάζει σημαντικά αποφάσεις, όπως η πρόσληψή του ή, βέβαια, η απόρριψή του ως υποψήφιου εργαζομένου⁵. Πράγμα που σημαίνει

2. Βλ. γενικά *Καράκωστα Ι.*, Προσωπικότητα και Τύπος-νομική θεώρηση ενός δεοντολογικού ζητήματος, Σάκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή 2000.

3. Ενώ δηλαδή η καθαρά περιουσιακή ζημία είναι επανορθώσιμη, με την έννοια ότι καταβάλλοντας το αντίστοιχο προς αυτήν χρηματικό ποσό, επιτοχώνεται, έστω σε μεγάλο βαθμό, η επαναφορά των πραγμάτων στην προτέρα της παράνομης ζημιόγону συμπεριφοράς κατάσταση, στις μη περιουσιακές ζημιές, αυτό δεν είναι εφικτό. Πρβλ. και *Σταθόπουλο Μ.*, Γενικό Ένοχο Δίκαιο, 2005, σ. 441 «...οι ηθικές αξίες δεν είναι αποτιμητές σε χρήμα... (σε αυτές, η αποζημίωση δεν έχει την έννοια...) καθαρής αποκατάστασης αφού δεν υπάρχει ακριβής ζημία προς αποκατάσταση, αλλά ικανοποίησης του θύματος και τελικά, και ικανοποίησης του αισθήματος του δικαίου...».

4. *Douglas and another and others v. Hello! Limited and others*, 2007 UKHL 21. Η υπόθεση ξεκίνησε με προσωρινή διαταγή (*Douglas v. Hello!*, 2001, QB 967 Eng CA).

5. Ενδεικτικά και μόνο βλ. τη σημαντική έρευνα του *Rooth D O.*, Evidence of Unequal Treatment in Hiring against Obese Applicants: A Field Experiment, IZA Discussion Paper No. 2775, May 2007, διαθέσιμο στο www.ssrn.com/abstract=986342. Στα πλαίσια παράμα-

ότι η φωτογραφία ενός ατόμου έχει σημαντική πληροφοριακή αξία και ότι, συνεπώς, το δίκαιο δεν μπορεί να αγνοήσει αυτή την παράμετρο, όταν καθορίζει τους κανόνες λήψης, δημοσίευσης, πνευματικής ιδιοκτησίας, αλλά και τους κανόνες ευθύνης σχετικής με μια φωτογραφία.

Απτή απόδειξη, άλλωστε, για την πληροφοριακή αξία μιας φωτογραφίας έχουμε και από τις σχετικές διατάξεις του αστικού δικονομικού δικαίου, όπου οι φωτογραφίες ('μηχανικές απεικονίσεις', κατά το 444ΚΠολΔ) έχουν σημαντική αποδεικτική δύναμη, καθώς αυτές αποτελούν 'πλήρη απόδειξη για τα γεγονότα ή πράγματα που αναγράφουν' (448 παρ. 2 ΚΠολΔ-επιτρέπεται όμως ανταπόδειξη)⁶.

Η πίστη στην αποδεικτική αξία της εικόνας υπερτονίστηκε ακόμη, όταν για πρώτη φορά εισήχθη η τεχνολογία της δορυφορικής λήψης εικόνων του κόσμου, το 1962. Είχε μάλιστα τότε υποστηριχθεί πως επιτέλους, κανένα

τος, στάλθηκαν σε διάφορους εργοδότες παρόμοιες, ως προς τα προσόντα, εικονικές αιτήσεις πρόσληψης, αλλά με τις φωτογραφίες του προσώπου μόνο του κάθε υποψηφίου, οι οποίες είχαν υποστεί επεξεργασία, ώστε να φαίνονται υπέρβαροι. Οι υπόλοιπες φωτογραφίες ήταν ατόμων κανονικού βάρους. Αποδείχθηκε στην ανάλυση των αποτελεσμάτων ότι τα άτομα που φαίνονταν υπέρβαρα καλούνταν σε συνέντευξη κατά 20% λιγότερες φορές από εκείνα που φαίνονταν κανονικού βάρους, αν και τα προσόντα τους ήταν ίδια. Οι προσκλήσεις για συνέντευξη ήταν λιγότερες όταν η εργασία αφορούσε επαφή με πελάτες. Δεν παρατηρήθηκε διαφοροποίηση ανάλογα με το φύλο του υποψηφίου. Η διαφορά δεν μπορεί να αποδοθεί παρά στην πληροφορία («υπέρβαρο άτομο») μέσω της φωτογραφίας που ήταν συνημμένη στις αιτήσεις πρόσληψης και μάλιστα, μόνο του προσώπου του ατόμου. [Για τις διακρίσεις γενικά κατά των υπέρβαρων ατόμων βλ. ενδεικτικά *Fat Ladies Need Not Apply*, *The New York Times*, March 10, 2008 (αντικατάσταση της ικανότητας, αλλά υπέρβαρης, σοπράνο *Deborah Voight* για τον ρόλο της Αριάδνης στην όπερα του Strauss 'Η Αριάδνη στη Νάξο' στη Βασιλική Όπερα του Λονδίνου, *Covent Garden*) και *Belluck P. & Yardley J.*, *China Tightens Adoption Rules for Foreigners*, *The New York Times*, Dec. 20, 2006 (νέοι κανόνες για το επιτρεπτό της υιοθεσίας παιδιών από την Κίνα από αλλοδαπούς, υπέρβαρα άτομα αποκλείονται, όπως και άτομα άνω των 50, ανύπαντρα κ.ά.)]. Οι φωτογραφίες των ατόμων παίζουν, επομένως, σημαντικό ρόλο ως προς την επίτευξη των σκοπών τους, όταν δεν είναι άμεσα απαραίτητη ή εφικτή η δια ζώσης εμφάνισή τους.

6. Ανεξάρτητα όμως από την αποδεικτική αξία της φωτογραφίας, κατά το Σύνταγμα, άρθρ. 19 παρ. 3, προστέθηκε στην Αναθεώρηση του Συντάγματος του 2001, απαγορεύεται η χρήση αποδεικτικών μέσων που έχουν αποκτηθεί κατά παράβαση του άρθρου αυτού και των άρθρων 9 και 9^Α. Συνεπώς, φωτογραφήσεις που προσέβαλαν τον ιδιωτικό βίο των απεικονιζομένων και την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά μέσα.

κράτος δεν θα μπορούσε πια να προβεί σε ακρότητες, ομαδικές δολοφονίες και κακουργήματα κατά της ανθρωπότητας: οι φωτογραφίες των δορυφόρων θα αποτελούσαν αδιάφραστη απόδειξη για τα εγκλήματα αυτά και δεν μπορεί παρά να ενεργούν αποτρεπτικά στη διεθνή κοινότητα⁷.

Σήμερα γνωρίζουμε ότι αυτή ειδικά η πίστη στις δυνατότητες της επιστήμης δεν επιβεβαιώθηκε. Αντίθετα ακριβώς, η νέα ψηφιακή τεχνολογία, μέσω της οποίας οι δυνατότητες αλλοίωσης μιας φωτογραφίας φαίνονται ανεξάντλητες⁸, μας προβληματίζει σημαντικά ως προς την αποδεικτική της δύναμη και την πληροφοριακή της αξία, ακόμη κι εάν ως προς τη δικαστική της χρήση επιτρέπεται ανταπόδειξη (448 παρ. 2 ΚΠολΔ). Μια ειδικότερη περίπτωση ρύθμισης είναι, επομένως, κατά πόσο θα είναι επιτρεπτή, χωρίς κύρωση, η αλλαγή μιας φωτογραφίας με τεχνικά μέσα, π.χ. ψηφιακά, για διάφορους σκοπούς, όπως η αποτελεσματικότερη μετάδοση του μηνύματος μέσω της φωτογραφίας αυτής⁹. Η αλλοίωση αυτή θα έχει σημασία από νομική πλευρά όχι μόνο από τη σκοπιά του δικαίου της πνευματικής ιδιοκτησίας (είναι η αλλοιωμένη φωτογραφία παράγωγο έργο; προσβάλει το ηθικό δικαίωμα του αρχικού δημιουργού-φωτογράφου; κ.λπ.) ή του συνταγματι-

7. Βλ. *Clarke A.*, *Beyond the Global Village*, 1984 Spring: A Choice of Futures, New York: Ballantine/Dell, 1984), σ. 7.

8. Βλ. *Τεχνολογία, Αλήθεια ή Ψέματα*; 4.7.2003, στο <http://www.focusmag.gr/articles/printable-article.rx?aid=25951>. "...σήμερα υπάρχουν τεχνολογίες τόσο τελειοποιημένης παραποίησης της εικόνας, ώστε μπορεί κάλλιστα κάποιος επιδέξιμος να επεξεργαστεί στο κομπιούτερ φωτογραφίες, σκηνές ή ταινίες με πρωταγωνιστές εμάς τους ίδιους σε απίστευτες φάσεις. Στα plána ίσως να 'παίζουν' πρόσωπα που έχουν πεθάνει ή που δεν υπήρξαν ποτέ. Και όλα αυτά χωρίς να υπάρχει δυνατότητα να αποκαλυφθεί το ψέμα... πόσα άραγε (χρόνια) θα χρειαστούν για να εξακριβώσουμε ποιες εικόνες ήταν αληθινές και ποιες ψεύτικες, στον πρόσωπα πόλεμο του Ιράκ;...πολλοί 'μάγοι' του κομπιούτερ εκτός από συνεχές ρεπορτάζισμα των σομάτων σε ντίβες και μοντέλα, μπορούν να δημιουργούν ακόμα και πλασματικά σώματα, τα οποία δεν ξεχωρίζουν από τα πραγματικά. Έτσι η αμφιβολία για όλα όσα βλέπουμε γίνεται σχεδόν υποχρεωτική, η αβεβαιότητά μας αυξάνεται και ανηφορτόμαστε: όσο και πιο συχνά για το αν μια εικόνα είναι αληθινή ή ψεύτικη...με το κομπιούτερ μπορούν να παραιοποιηθούν και εκπομπές που μεταδίδονται ζωντανά...στην κοινωνία μας η κατανόηση του κόσμου μέσω των αισθήσεων περνάει κατά κάποιο τρόπο την ίδια κρίση με αυτή του ανθρώπινου σώματος μπροστά στη δυνατότητα της κλωνοποίησης και της γενετικής αλλοίωσης... Μήπως τελικά μια φωτογραφία αξίζει χίλια ψέματα;".

9. Για παραδείγματα παρέμβασης και μετατροπής φωτογραφιών και εικονών γενικότερα, από νομικής και ηθικής πλευράς βλ. *Bramscorb A.*, *Who Owns Information? Basic Books*, 1994, κεφάλαιο με τίτλο 'Who Owns Your Image?', σ. 73-91.

κού δικαίου περί ελευθερίας της έκφρασης (αποτελεί η αλλοιωμένη φωτογραφία επιτρεπόμενη σάτιρα ή παρωδία; κ.λπ.), αλλά και από την πλευρά του δικαίου της προστασίας της προσωπικότητας.

II. Ένας «χάρτης» δικαιωμάτων και συμφερόντων

Δικαιώματα, αλλά και συμφέροντα, σε σχέση με τη δημοσίευση μιας φωτογραφίας ανακύπτουν ως κάτωθι, σε γενικές γραμμές:

1. Το απεικονιζόμενο πρόσωπο στη φωτογραφία:

(α) έχει συνταγματικό δικαίωμα στην προστασία της αξίας και της αξιοπρέπειάς του (Σ2), το οποίο ισχύει και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών¹⁰

(β) έχει συνταγματικό δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής του ζωής (Σ9 και Σ9Α)¹¹ και δικαίωμα προστασίας από την παράνομη επεξεργασία των προσωπικών του δεδομένων (Σ9Α και Ν. 2472/1997)

(γ) έχει απόλυτο δικαίωμα στην ειδικότερη έκφραση της προσωπικότητάς του, η οποία ονομάζεται «εικόνα» του προσώπου του (ηθικής, μη περιουσιακής, φύσης δικαίωμα)

(δ) έχει δικαίωμα προστασίας άλλων εκφάνσεων της προσωπικότητάς του, εάν αυτές θίγονται από την αυθαίρετη δημοσίευση της εικόνας του

10. Κατά το Σύνταγμα, άρθρο 25 παρ. 1., «τα δικαιώματα του ανθρώπου, ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. Τα δικαιώματα αυτά ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν». Πρόκειται για την ενσωμάτωση της θεωρίας της τριτενέργειας των ατομικών δικαιωμάτων και στις ιδιωτικές έννομες σχέσεις. Η εφαρμογή του άρθρου αυτού έχει ιδιαίτερη σημασία όταν δεν υπάρχει ειδική πρόβλεψη προστασίας συγκεκριμένου δικαιώματος στο ιδιωτικό δίκαιο. Όλα τα ατομικά δικαιώματα, επομένως, όταν προσβάλλονται από ιδιώτες, μπορούν να θεμελιώσουν αγωγήμες αξιώσεις κατά των ιδιωτών αυτών. Στις ΗΠΑ, όταν η αγωγή βασίζεται στη νομική βάση της αδικοπραξίας, με θεμελίωση της προϋπόθεσης του παρανόμου στην παραβίαση ατομικού δικαιώματος, γίνεται λόγος για «constitutional torts». Βλ. *Κανελλοπούλου-Μπούτη Μ.*, Συνταγματικές αδικοπραξίες, Ιον/ΕπΔ 2001, 75.

11. Για την προστασία του ιδιωτικού βίου βλ. εντελώς ενδεικτικά *Μαυριά Κ.*, Το συνταγματικό δικαίωμα του ιδιωτικού βίου, εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1982, *Λαγούζου Η.Δ.*, Συνταγματικό Δίκαιο, Ατομικά Δικαιώματα, τόμος Α' Εκδ. Α. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 1991, σελ. 323-331, *Χρησόγλου Κ.*, Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, β' εκδ. Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002, σελ. 234-237, *Μιχαηλίδη-Νουάρο Γ.*, Το απαράβιαστο του ιδιωτικού βίου και η ελευθερία του τύπου, ΤοΣ 1983, 379επ., *Καράκωστα Γ.*, Προσωπικότητα και Τύπος, Α. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2000.

(εκφάνσεις όπως: το απόρρητο του ιδιωτικού του βίου, η τιμή του, η υπόληψή του, η ακεραιότητα του ψυχικού και συναισθηματικού του κόσμου) του (αυτό είναι ηθικής, μη περιουσιακής, φύσης δικαίωμα)¹².

(ε) έχει το δικαίωμα οικονομικής εκμετάλλευσης της εικόνας του (αμιγώς περιουσιακό δικαίωμα)¹³.

2. Ο φωτογράφος:

(α) έχει δικαίωμα (πνευματική ιδιοκτησία-περιουσιακό και ηθικό δικαίωμα) ως δημιουργός σε όλες φωτογραφίες αποτελούν δικό του πνευματικό δημιούργημα

(β) απολαμβάνει την ελευθερία του λόγου και της έκφρασής του, μέσω της λήψης και δημοσίευσης των φωτογραφιών του-εδώ και η ελευθερία του Τύπου (άρ. 14Σ')

(γ) το δικαίωμα δημοσίευσης της φωτογραφίας από τον φωτογράφο συνδέεται και με το δικαίωμα στην οικονομική του ελευθερία, αλλά και ευρύτερα, με το κοινωνικό του δικαίωμα στην εργασία και τέλος,

(γ) εφόσον μια φωτογραφία αποτελεί έργο τέχνης, η ελευθερία της δημοσίευσής της εμπίπτει και στην ελευθερία της τέχνης¹⁴.

12. Για το (α) και (β) εδώ βλ. ανάλυση στην ΑΠ 195/2007, Νόμος. Στην περίπτωση αυτή, κρίθηκε καταδικαστέα η δημοσίευση στις ειδήσεις εικόνας ανήλικου στον παιδικό σταθμό, στα πλαίσια έρευνας για την ασθένεια της φυματίωσης (ασκοίμενη βρεφοκόμος στον παιδικό σταθμό είχε μεταδώσει τη λοίμωξη της φυματίωσης σε 23 παιδιά). «...Η δημοσίευση είχε ως αποτέλεσμα αρνητικά σχόλια για τον ανήλικο και τον αποκλεισμό του από τους φίλους και συγγενείς του, ενώ ήταν γεγονός πως κανένα από τα ανήλικα παιδιά που είχαν διαγνωσθεί με θετική εξέταση Mantoux δεν μπορούσαν να μεταδώσουν τη νόσο. Δεν επέτρεπαν στα παιδιά τους να συνομιλούν ή να παίζουν μαζί του με αποτέλεσμα να παρουσιάσει τάσεις νευρικότητας και επιθετικότητας. Ο κοινωνικός αποκλεισμός του ενήγοντος, που επήλθε από τη μετάδοση της εμφανούς εικόνας του στο άνω δελτίο ειδήσεων, οδήγησε την οικογένειά του να επισπεύσει την προγραμματισμένη για αργότερα μεταγκατάστασή τους σε άλλη καινούργια ιδιόκτητη κατοικία του πατέρα του...», ΑΠ 195/2007, Νόμος.

13. Γενικά για το δικαίωμα οικονομικής εκμετάλλευσης στοιχείων της προσωπικότητας βλ. *Καράκωστα Ι*, στο Τιμιά Ιωάννου Γριανταφύλλοπούλου, (*Βελισσαροπούλου-Καράκωστα Ι*, επιμ.) Αθήνα-Κομοτηνή: Α. Σάκκουλας 2000, 547επ. *Καράκωστα Ι*, Προσωπικότητα και Τύπος, 3^η έκδοση, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2000, σ. 276-295 και για μια συγκριτική μελέτη βλ. *Beverly-Smith*, *The Commercial Appropriation of Personality*, CUP 2002.

14. Για τη συνταγματική έννοια της τέχνης βλ. *Παπανικολάου Η.*, *Ελευθερία της Τέχνης και Δικαίωμα στην Προσωπικότητα*, εκδ. Σάκκουλα, 2008, σ. 29-41.

3. Ο ιδιοκτήτης/εκδότης/διευθυντής/συντάκτης εντύπου:

(α) απολαμβάνει την ελευθερία του Τύπου, το δικαίωμα να δημοσιεύει και να προβάλλει φωτογραφίες, κατά τους όρους, όμως, του νόμου και

(β) είναι φορέας του δικαιώματος οικονομικής ελευθερίας, η οποία σχετίζεται με το δικαίωμα έκδοσης/προβολής φωτογραφιών

4. Τα άτομα¹⁵ (τρίτοι, εκτός φωτογράφου, απεικονιζόμενου και εκδότη-το κοινό) έχουν:

(α) ατομικό δικαίωμα ελεύθερης λήψης πληροφοριών (άρα, και φωτογραφιών), γενικά, κατά το άρ. 5Α του Συντάγματος, αλλά και ειδικά, όταν ως κοινό έχουν δικαιολογημένο ενδιαφέρον στη λήψη της πληροφορίας της φωτογραφίας (ΠΚ 367), αλλά και

(β) συμφέρον να προστατεύονται από τη δημοσίευση μιας φωτογραφίας, η οποία θίγει το θρησκευτικό τους αίσθημα, προσβάλλει τα χρηστά ήθη (π.χ. μια φωτογραφία παιδικής πορνογραφίας) ή, τέλος, αθέμιτα προσβάλλει τον συναισθηματικό κόσμο του ατόμου («φωτογραφιών-σοκ», οι οποίες επιδιώκουν, στην πραγματικότητα, να προκαλέσουν αδικαιολόγητη συναισθηματική ταραχή και ανησυχία).

III. Δυσχέρειες νομικής αντιμετώπισης των αντικρουόμενων δικαιωμάτων και συμφερόντων

Από αυτή τη συνοπτική παράθεση προκύπτει ότι ο νομοθέτης, αλλά και ο ερμηνευτής του δικαίου, έχει να επιλύσει συγκρούσεις ατομικών δικαιωμάτων πολλών ενδιαφερόμενων, να εξισορροπήσει ταυτόχρονα τα έννομα συμφέροντα της ολότητας και να προστατεύσει ένα σύνολο περιουσιακών και μη περιουσιακών δικαιωμάτων και συμφερόντων. Παράλληλα, η ψηφιακή τεχνολογία έχει καταστήσει δυνατή τη διαδικτυακή μετάδοση φωτογραφιών σε άοριστο αριθμό ληπτών και σε ελάχιστο χρόνο, ενώ η απόσυρση μιας φωτογραφίας από όλους όσους την έχουν «λάβει», εάν αυτό απαιτηθεί π.χ. για νομικούς λόγους, είναι φανερά αδύνατη. Όπως κάθε πληρο-

15. Εδώ και ειδικά ως προς το (β), η προσβολή μπορεί να είναι είτε ατομική, είτε συλλογική, να αφορά δηλαδή ολόκληρο όμιλο προσώπων, π.χ. πασχόντων από AIDS, πρβλ. *Ηαπανικολάου Π.*, *Ελευθερία της Τέχνης και Δικαίωμα της Προσωπικότητας*, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2008, σ. 83.

φορία, και η φωτογραφία, μια πληροφορία ψηφιακά μεταδιδόμενη, «θέλει να είναι ελεύθερη¹⁶». Το έργο, επομένως, του νομοθέτη, αλλά και του δικαστή, καθίσταται ακόμη δυσχερέστερο.

Οι σοβαρές δυσκολίες στάθμισης αποδεικνύονται και από τις ισχνές πλειοψηφίες με τις οποίες έχουν κριθεί σε τελικό βαθμό σχετικές δικαστικές υποθέσεις. Η απόφαση του House of Lords στην υπόθεση *Douglas v. Hello!* ελήφθη με 3-2, ενώ το ζεύγος Douglas είχε κερδίσει το Πρωτοδικείο και χάσει το Εφετείο. Αλλά ακόμη και στις σκέψεις που παρατέθηκαν στις τρεις διαφορετικές αποφάσεις των δικαστών του House of Lords, οι οποίοι όμως συμφώνησαν και πλειοψήφησαν, υπάρχουν αντιφάσεις¹⁷. Στην υπόθεση της δημοσίευσης φωτογραφιών του διάσημου μοντέλου Naomi Campbell, *Campbell v. MGN*¹⁸, η οποία εκδικάστηκε και αυτή από το Ανώτατο Δικαστήριο της Αγγλίας, το House of Lords, και πάλι, με την ίδια ισχνή πλειοψηφία (3-2) εκδόθηκε η απόφαση, ενώ η Campbell είχε κερδίσει το Πρωτοδικείο και χάσει το Εφετείο. Στην υπόθεση της Καρολίνας του Μονακό του 2004 (δημοσίευση φωτογραφιών της Καρολίνας και των παιδιών της στα σχολεία τους, παίζοντας τένις και σε άλλους δημόσιους χώρους), η Καρολίνα είχε ουσιαστικά χάσει στη Γερμανία και το Πρωτοδικείο και το Εφετείο και, εν μέρει, και το Ανώτατο Συνταγματικό Δικαστήριο, για να κερδίσει στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹⁹ (ομόφωνα μιν, αλλά δύο δικαστές εξέδωσαν προσωπικές αποφάσεις με διαφορετικές αιτιολογίες για την κρίση τους).

16. Βλ. *Barlow*, The Economy of Ideas, A framework for patents and copyrights in the Digital Age. (Everything you know about intellectual property is wrong στο http://www.wired.com/wired/archive/2.03/economy.ideas_pr.html).

17. Βλ. ανάλυση της υπόθεσης στον *Black G.*, *Douglas v. Hello-An OK result*, SCRIPT-ed, vol. 4, issue 2, June 2007, σελ. 162, διαθέσιμο στο <http://www.law.ed.ac.uk/ahrc/script-ed/vol4-2/editorial.asp>. Ο συγγραφέας σημειώνει εκεί (σ. 164) ότι η νίκη του OK! εξασφαλίστηκε με τη μικρότερη δυνατή διαφορά.

18. (2004) UKHL 22. Η Campbell είχε φωτογραφηθεί έξω από κέντρο αντιμετώπισης εθισμού στα ναρκωτικά (Narcotics Anonymous), ενώ η ίδια είχε πολλές φορές δημόσια μνησθεί ότι έκανε χρήση ναρκωτικών.

19. *Von Hannover v. Germany*, (2005) 40 EHRR 1, App. No 59320, 24.6.2004. Ανάλυτικά για την απόφαση αυτή βλ. παρακάτω.

τε φυσική, είτε σχετική με προσωπικές πληροφορίες²⁶), την ικανότητα να διαπραγματευτεί κάποιος, είτε ρητά είτε σιωπηρά, τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες θα θέτει όρια στις κοινωνικές του σχέσεις²⁷ κ.ά. Άλλοτε τονίζεται το στοιχείο του ελέγχου ως προς το ποιο τρίτοι θα έχουν πρόσβαση σε χώρο προσωπικού απορρήτου, άλλοτε το στοιχείο της αξίωσης παράλειψης κατά τρίτων, άλλοτε το στοιχείο της προστασίας μιας ήρεμης κατάστασης του ατόμου κ.ά²⁸.

Από πλευράς ερμηνείας του δικαίου περί ιδιωτικής ζωής, δεν ξέρουμε ακόμη να ξεχωρίσουμε με ασφάλεια τους *τόπους* μέσα στον φυσικό χώρο, ως προς το ποιοι από αυτούς θα γίνουν δεκτοί ως δημόσιοι και ποιοι ως ιδιωτικοί. Πέραν από τις περιπτώσεις όπου η διάκριση φαίνεται εύκολη (μια πλατεία είναι δημόσιος χώρος, ενώ το εσωτερικό ενός σπιτιού, ιδιωτικός), υπάρχουν πολλές «ενδιάμεσες» περιπτώσεις. Π.χ. έχει γίνει δεκτό, χωρίς όμως, αυτό να γίνεται άμεσα και εύλογα κατανοητό άνευ άλλου, ότι ένα πλοίο, μια φυλακή, ένα αστυνομικό τμήμα, το κυλικείο μιας επιχείρησης, ένας τηλεφωνικός θάλαμος ξενοδοχείου, ένα γραφείο, ένα υπόγειο οικοδομής είναι ιδιωτικοί χώροι²⁹. Ως προς όλους αυτούς τους τόπους στον χώρο, μπορεί να προβληθεί πως δεν υπάρχει ένα ασφαλές κριτήριο το οποίο να τους μετατρέπει σε ιδιωτικούς ή δημόσιους. Αλλά πέραν από το στοιχείο του τόπου, με τη φυσική του έννοια, σημασία έχει και η φύση του γεγονότος το οποίο διαδραματίζεται και φωτογραφίζεται: κι ένα δημόσιο πρόσωπο σε έναν δημόσιο χώρο, μπορεί να αξιώσει ότι το γεγονός στο οποίο παρευρίσκεται είναι ιδιωτικής φύσης, όπως π.χ. μια βάπτισή.

26. Bok S., *Secrets: On the Ethics of Concealment & Revelation*, 10 (1983).

27. Samarajiva R., *Interactivity As Through Privacy Mattered, Technology and Privacy: The New Landscape* 277, 283 (Phillip E. Agre & Marc Rotenberg eds., 1997).

28. Βλ. και Μήτρον Α., *Προσωπικά δεδομένα, ιδιωτικότητα και απόρρητο*, στο *Ιατρικό Απόρρητο, πληροφορίες που αφορούν προσωπικά δεδομένα, ηλεκτρονικός ιατρικός φάκελος και αρχεία νοσοκομείων*, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2006, η οποία αφού αναγνωρίζει τη σημαντική δυσχέρεια ορισμού, αναφέρεται στην ιδιωτικότητα ως «νοσημνή ως προστασία έναντι της έξοθεν επιτήρησης και εταρορρύθμισης της ανθρώπινης ύπαρξης και ζωής.» και συνεχίζει πως «μια κοινωνία που θεωρεί την ελευθερία δράσης των ατόμων ως κορυφαία αρχή πρέπει να χαράζει σαφείς διαχωριστικές γραμμές μεταξύ της δημόσιας και της ιδιωτικής ζωής και να διαφυλάσσει τη 'στενή ιδιωτική σφαίρα'» σ. 27

29. Βλ. *Διονυσίου Τ.*, *Η εικόνα στο δίκαιο*, Σάκκουλας Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2007, σ. 215-216.

IV. Προστασία προσωπικότητας εικονιζόμενου προσώπου στη φωτογραφία

1. Γενικά

Κάθε άτομο έχει δικαίωμα στην προσωπικότητά του³⁰. Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται συνταγματικά³¹. Κατά το άρ. 2 παρ. 1 του Συντάγματος, ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας. Κατά το άρ. 5 του Συντάγματος, καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του. Κατά το άρ. 9 του Συντάγματος, η ιδιωτική και οικογενειακή ζωή του ατόμου είναι απαραβίαστη, ενώ κατά το άρ. 9^Α, καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών του δεδομένων. Αυτές οι συνταγματικές διατάξεις αποτελούν ένα πλέγμα προστασίας της προσωπικότητας του ατόμου.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, το άρ. 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου προβλέπει ότι κάθε πρόσωπο δικαιούται τον σεβασμό της ιδιωτικής και της οικογενειακής του ζωής, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του³².

Κατά την ΑΚ 57, η προστασία της προσωπικότητας του ατόμου είναι σφαιρική³³. Η προσωπικότητα περιλαμβάνει, ως προστατευόμενο έννομο αγαθό, πολλές διαφορετικές εκφάνσεις και εκδηλώσεις, οι οποίες και προστατεύονται αυτοτελώς. Οι εκδηλώσεις αυτές, ή άλλως στοιχεία της προ-

30. Βλ. (ενδεικτικά) *Καράκωστα Γ.*, Προσωπικότητα και Ύψος, εκδ. Α. Σάκκουλα, 2000, *των ιδίων*, Το δίκαιο των ΜΜΕ, εκδ. Α. Σάκκουλα, 2005, *των ιδίων*, Ικανοποίηση της μη περιουσιακής ζημίας και νομολογία, ΝοΒ 34, 1385, *Πατεράκης*, Η χρηματική ικανοποίηση ηθικής βλάβης, εκδ. Α. Σάκκουλα, 2001 (β' έκδοση), *Παπαχρίστου Θ.*, Η προστασία της προσωπικότητας και το άρ. 299ΑΚ, ΤοΣ 1981, 42.

31. Νόμος που προσβάλλει το δικαίωμα στην προσωπικότητα θεωρείται αντισυνταγματικός και δεν εφαρμόζεται από τα Δικαστήρια, βλ. *Γεωργιάδη Α.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, εκδ. Α. Σάκκουλας 2002, 147.

32. Κατά το άρθρο αυτό: 1. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα στον σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. 2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξει επέμβαση δημοσίας αρχής στην άσκηση του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβαση αυτή προβλέπεται από τον νόμο και αποτελεί μέτρο το οποίο, σε μία δημοκρατική κοινωνία είναι αναγκαίο για την εθνική ασφάλεια, την δημόσια ασφάλεια, την οικονομική ευημερία της χώρας, την προάσπιση της τάξης και την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, την προστασία της υγείας ή της ηθικής, ή την προστασία των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων.

33. *Γεωργιάδης Α.*, Γενικές Αρχές Αστικού Δικαίου, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2002, σ. 146.

σωπικότητας είναι η φυσική υπόσταση του προσώπου, η νοχική υπόστασή του (συναισθηματικός κόσμος), η ηθική υπόσταση (τιμή, υπόληψη κ.λπ.), η ελεύθερη ανάπτυξή της (π.χ. ελευθερία επιλογής επαγγέλματος), τα μέσα προσδιορισμού της, τα προϊόντα της διανοίας του, η σφαίρα απορρήτου, τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα, κ.ά. Η ελληνική νομολογία έχει εφαρμόσει τη διάταξη της προστασίας της προσωπικότητας σε έναν ιδιαίτερα ευρύ τομέα προσβολών³⁴.

Η εικόνα του προσώπου, όπως αυτή αποτυπώνεται σε μια φωτογραφία, αποτελεί μέσο προσδιορισμού της προσωπικότητάς του, όπως είναι η φωνή του, το όνομά του, αλλά και κάθε άλλο στοιχείο που το εξατομικεύει. Η εικόνα προστατεύεται ως αυτοτελές αγαθό («στοιχείο», «έκφραση», «εκδήλωση») της προσωπικότητας. Απαγορεύεται, καταρχήν, η φωτογράφιση προσώπου χωρίς τη συναίνεσή του και για οποιoδήποτε σκοπό, εκτός εάν το πρόσωπο αυτό αποτελεί πρόσωπο της επικαιρότητας ή της σύγχρονης ιστορίας («δημόσιο» πρόσωπο)³⁵-και η εξαίρεση αυτή, όμως, περιορίζεται σε συγκεκριμένες περιπτώσεις. Ο κανόνας είναι ότι η χωρίς τη συναίνεση του προσώπου λήψη της εικόνας του ή/και η δημόσια αποτύπωσή της συνιστά παράνομη προσβολή της προσωπικότητάς του και ότι δεν επιτρέπεται σε κανένα να αποτυπώσει ή να εμφανίσει δημόσια την εικόνα άλλου προσώπου³⁶. Στην Ελλάδα, η νομολογία δεν φαίνεται να διακρίνει ανάμεσα σε διάσημα και μη πρόσωπα, όταν πρόκειται για την προϋπόθεση της συναίνεσης του προσώπου³⁷. Ως προς μη διάσημα πρόσωπα, όπως ημιονηγοί της Σαντορίνης και μια αγρότισσα που μάζευε σταφύλια στα Σπάτα έχει κριθεί³⁸ ως προς την προστασία τους από φωτογραφήσεις στις οποίες δεν έχουν συ-

34. Για παράδειγμα, δέχθηκε ότι η παρεμπόδιση χρήσης κοινοχρήστου πράγματος αποτελεί προσβολή προσωπικότητας (ΑΠ 1637/2000 Ελλ.Λνη 42, 733) όπως και ότι η ρύπανση του περιβάλλοντος επίσης, συνιστά προσβολή προσωπικότητας (Μον.Πρ.Ναυπλ. 163/1991 ΝοΒ 39 786, με σχόλιο Καράκοστα).

35. Στην περίπτωση αυτή η φωτογράφιση μπορεί να επιτρέπεται χωρίς τη συναίνεσή του, αλλά υπό προϋποθέσεις και πάλι (βλ. παρακάτω).

36. *Πατεράκης*, Η χρηματική ικανοποίηση ηθικής βλάβης, σ. 108. Επίσης, ΑΠ 411/2002 Ελλ.Λνη 43 1692, ΕφΑθ 5783/1997 και 3346/1996 Ελλ.Λνη 39, 667 και 665, ΕφΠατρ 927/1997 ΔΕΕ 1997, 1075, ΕφΑθ 8908/1988 ΝοΒ 36 1665.

37. Βλ. *Καράκοστα Ι*, Αικαίωμα οικονομικής εκμετάλλευσης στοιχείων της προσωπικότητας και αρχαιακό υλικό, σ. 5, διαθέσιμο στο www.eac.org.gr/congress/progr.html.

38. Αποφάσεις Μον.Πρ Σύρου 168/1979 και ΕφΑθ 3051/2003, Νόμος, αντίστοιχα.

βαινέσει, ότι εμπίπτουν στις προστατευτικές διατάξεις της ΑΚ57 και δικαιούνται προστασία της εικόνας τους όπως κάθε άλλο, διάσημο ή μη, πρόσωπο.

Πρέπει να τονιστεί ότι η χωρίς τη συναίνεση του προσώπου φωτογράφησή του ή έκθεσή της δημοσίως προσβάλλει την προσωπικότητα του ατόμου *από μόνη της* (απόλυτη η προστασία της εικόνας). Δεν απαιτείται και περαιτέρω προσβολή άλλου αγαθού της προσωπικότητας³⁹. Τέτοια περαιτέρω προσβολή, λόγω της αρχικής προσβολής του απολύτου αγαθού της εικόνας θα ήταν η προσβολή της τιμής και υπόληψής του, επειδή π.χ. η συγκεκριμένη φωτογραφία απαξιώνει το απεικονιζόμενο πρόσωπο, ή η προσβολή της ιδιωτικής του ζωής και σφαίρας του απορρήτου του, επειδή η συγκεκριμένα φωτογραφία αποκαλύπτει π.χ. ιδιωτικές ερωτικές στιγμές, ή η προσβολή του οικονομικού δικαιώματος του απεικονιζόμενου προσώπου να εκμεταλλευθεί το ίδιο την οικονομική αξία της φωτογραφίας του, εάν είναι π.χ. διάσημο πρόσωπο και σκόπευε να πωλήσει τη φωτογραφία για να προσκομίσει ίδιο οικονομικό όφελος κ.λπ.

Σε συμφωνία με τα παραπάνω, έχει κριθεί⁴⁰ παράνομη η δημοσίευση της φωτογραφίας ανήλικης, κατά τη διάρκεια εκδήλωσης στην οποία συμμετείχε, ενώ το συνοδευόν κείμενο περιείχε δυσμενή σχόλια⁴¹ για την αγενή στά-

39. Βλ. ενδεικτικά ΠΠρΑ0 2303/2006, ΔιΜΜΕ 2007, 67: «...Η προσωπικότητα εξωτερικώς παρίσταται υπό διάφορες εκφάνσεις μεταξύ των οποίων θεωρούνται προστατευσιμες κατά την επιστήμη και τις κοινωνικές συναλλακτικές αντιλήψεις, η τιμή κάθε ανθρώπου, η οποία αντικατοπτρίζεται στην αντίληψη και εκτίμηση που έχουν οι άλλοι για αυτόν, καθώς και η εικόνα του προσώπου του... Η εικόνα, ειδικότερα, παριστάνει την εξωτερική μορφή του ανθρώπου. Όπως αυτή συνοδεύει πάντοτε τον άνθρωπο και εμφανίζεται δημόσια μόνο όταν αυτός θέλει, έτσι και η εικόνα του δεν ανήκει στο κοινό, αλλά μόνο στο πρόσωπο που παριστάνει. Κανένας δεν έχει δικαίωμα χωρίς τη συναίνεση του ενδιαφερομένου ούτε να αποτυπώσει (π.χ. με τη φωτογράφιση, κινηματογράφιση) την εικόνα του προσώπου, ούτε και να την εκθέσει δημόσια (π.χ. δια του τύπου, μέσω τηλεοράσεως). Το δικαίωμα επί της ίδιας εικόνας είναι αυτοτελές. Μόνη η αποτύπωση ή η εμφάνιση της εικόνας κάποιου στο κοινό χωρίς τη συναίνεσή του προσβάλλει αυτοτελώς την προσωπικότητά του (δηλαδή το δικαίωμά του επί της ίδιας εικόνας) και δεν απαιτείται να προσβάλλεται συγχρόνως και άλλο αγαθό, όπως η τιμή του, με την κατά μειωτικό τρόπο εμφάνιση της φυσιογνωμίας του ή το απόρρητο της ιδιωτικής του ζωής με την εμφάνιση εικόνων από αυτήν...».

40. ΠΠρΑ0 5127/2006, ΔιΜΜΕ 2007, 235.

41. «Έραστής της φιλοκαλίας ο ανώτατος λειτουργός των πολιτιστικών θεμάτων, θαυμάζει με επιτηδευμένη διακριτικότητα την κορασίδα αθλήτρια, η οποία με αναίδεια τείνει την ανοικτή παλάμη προς το μέρος του» (ΠΠρΑ0 5127/2006, ΔιΜΜΕ 2007, 235). Στην

ση προς άτομο της πολιτειακής εξουσίας. Η δημοσίευση χωρίς τη συναίνεση των γονέων της ανήλικης (δεκαετούς) μαθήτριας κρίθηκε ότι ήταν παράνομη, ενώ δεν έγινε δεκτή η επίκληση του δικαιολογημένου δημοσιογραφικού καθήκοντος προς ενημέρωση της κοινής γνώμης⁴². Επίσης, έχει κριθεί ότι η δημοσίευση σε εφημερίδα φωτογραφίας δύο ατόμων, με τρόπο ώστε να φαίνονται τα χαρακτηριστικά τους, ενώ μετέφεραν με τα χέρια οικιακή συσκευή, χωρίς τη συναίνεσή τους, ήταν παράνομη⁴³. Έχει επίσης κριθεί ότι η λήψη και μετάδοση εικόνας κατά την οποία ο ενάγων-απεικονιζόμενος δίνει χριστουγεννιάτικες μπάλες σε μια κοπέλα, που είναι πάνω σε μια σκάλα, είναι παράνομη, γιατί δεν είχε συναίνεσει στη λήψη της εικόνας⁴⁴. Παράλληλα, η συναίνεση σε φωτογράφιση τη νομιμοποιεί, αίρει δηλαδή το καταρχήν άδικο της πράξης, αλλά μόνο για τον σκοπό για τον οποίο δόθηκε: δεν μπορεί κατόπιν, η φωτογραφία να εμφανιστεί δημοσιευμένη σε άλλο περιοδικό χωρίς να έχει ενημερωθεί ο απεικονιζόμενος για να συναίνεσει⁴⁵.

πραγματικότητα, η ανήλικη συμμετείχε ως αθλήτρια ρυθμικής γυμναστικής και εκτελούσε χορευτική φιγούρα όταν φωτογραφήθηκε, δίπλα στον κρατικό λειτουργό που αναφέρει η εφημερίδα.

42. Στην απόφαση, η επίκληση του δικαιολογημένου δημοσιογραφικού ενδιαφέροντος αντισταθμίστηκε (χωρίς να μπορεί να επικρατήσει) προς την ατιμωσία της εικόνας της μικρής αθλήτριας, η οποία εμφανίστηκε ως άτομο μειωμένης ηθικής, που ενεργούσε αντίθετα προς τους ηθικούς κανόνες που είναι κοινωνικά αποδεκτοί.

43. ΑΠ 853/2008. Νόμος. Ιδιαίτερη σημασία είχε ο συνδυασμός της φωτογραφίας αυτής με το κείμενο, το οποίο είχε τίτλο «Ανίκανη η κυβένηση να συνδράμει τα θύματα του σεισμού-ΠΛΙΑΤΣΙΚΟ Ληηλατούνται τα σπίτια των φτωχών ανθρώπων». Η εντύπωση που δινόταν φυσικά ήταν ότι οι δύο απεικονιζόμενοι ήταν κλέφτες και ληηλατούσαν τα πληθύντα από το σεισμό σπίτια, ενώ αυτό ήταν ψευδές.

44. ΠΠρΑθ 2303/2006 ΔιΜΜΕ 2007, 67 και Νόμος. Περίπτωση χρήσης της εικόνας από την «Candid Camera». Ο ισχυρισμός του εναγομένου ότι πριν τη φωτογράφιση, κάποιος φώναζε στον απεικονιζόμενο «χαμογέλαστε, είστε στην Candid Camera» και αυτός έδωσε τη συγκατάθεσή του δεν κρίθηκε ότι αποδείχθηκε.

45. ΕσΘυσσολ. 1543 2007, Επισκελ 2008, 531, επίσης Νόμος. Στην περίπτωση αυτή, υπήρχε σύμβαση φωτογράφισης μοντέλων, για χρήση σε συγκεκριμένο κατάλογο, ενώ οι φωτογραφίες βρέθηκαν δημοσιευμένες εκτός του καταλόγου που είχε συμφωνηθεί, και σε διαφημίσεις περιοδικών άλλων, σε καταχωρίσεις κλήρωσης αυτοκινήτου αλλά και σε τηλεοπτική εκπομπή. Οι δημοσιεύσεις αυτές κρίθηκαν ότι δεν μπορούσαν να «καλυφθούν» με την αρχική συναίνεση των μοντέλων, για τη δημοσίευσή στον κατάλογο, όπως περιλαμβάνονταν άλλωστε και στην ίδια τη σύμβαση.

2. Ειδικά οι διατάξεις προστασίας προσωπικών δεδομένων

Η απαγόρευση της φωτογράφισης προσώπου χωρίς τη συγκατάθεσή του προκύπτει, εξ άλλου, και από τον ειδικό και εκτελεστικό των ανωτέρω συνταγματικών διατάξεων νόμο 2472/1997 για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα⁴⁶. Κατά τον νόμο αυτόν, η φωτογράφιση του προσώπου και η δημοσίευση της φωτογραφίας εμπίπτουν στην έννοια της επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, ενώ η φωτογράφιση αποτελεί καταγραφή πληροφοριών που ανήκουν στη φυσική του υπόσταση και συνεπώς, αποτελεί επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Για να έχει εφαρμογή ο νόμος, πρέπει η φωτογραφία, ως προσωπικό δεδομένο, να υπάγεται σε ένα αρχείο ή να πρόκειται να περιληφθεί σε ένα αρχείο⁴⁷. Απαιτείται ε-

46. Βλ. *Αλεξανδροπούλου-Αργυριάδου Ε.*, Η αυθαίρετη φωτογράφιση προσώπου και η προστασία του από την ειδική νομοθεσία για τα προσωπικά δεδομένα, Αρμ 2005, 313επ.

47. Βλ. ΜΠρΑ0 2925/2008, ΔιΜΜΕ 2008, 214. Πάντως, ως προς την προϋπόθεση αυτή, η Αρχή έχει κρίνει αλλού ότι αφού κάθε εφημερίδα τηρεί αρχείο το οποίο περιλαμβάνει ένα προς ένα τα φύλα που έχει εκδώσει, υφίσταται αρχείο με την έννοια του Ν. 2472/1997 (Απόφαση 17/2008, www.dpa.gr). Το Μονομελές Πρωτοδικείο Αθηνών, με την 2925/2008 απόφασή του πάντως, ΔιΜΜΕ 2008, 214, έκρινε ότι η δημοσίευση μια φορά μόνο σε μια εφημερίδα μιας φωτογραφίας σημαίνει ότι με τη χρήση αυτή (μια δημοσίευση) εξαντλήθηκε και ο σκοπός της, ο οποίος ήταν η σύνδεση της φωτογραφίας με το δημοσίευμα και επομένως, δεν υφίσταται αρχείο και δεν είναι δυνατή η εφαρμογή του Ν. 2472/1997. (Η κρίση αυτή δεν φαίνεται σύμφωνη με την απόφαση της Αρχής αρ. 26/2007, για τη δημοσίευση δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα από εφημερίδες, όπου αναφέρεται πως «τα κριτήρια, με βάση τα οποία διαρθρώνονται τα αρχεία, πρέπει να είναι ειδικά και να αφορούν στα πρόσωπα, που αναφέρονται τα δεδομένα, έτσι ώστε να επιτρέπεται η ευχερής πρόσβαση του υπευθύνου της επεξεργασίας στα εν λόγω δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα (βλ. προοίμιο Οδηγίας 95/46/ΕΚ σημείο 15 και 27). Επομένως ο νόμος εφαρμόζεται ...στα προσωπικά δεδομένα που περιλαμβάνονται σε διαρθρωμένα αρχεία των εφημερίδων...»). Το Μονομελές Δικαστήριο Αθηνών κατά τα παραπάνω δέχθηκε την αίτηση ασφαλιστικών μέτρων της αιτούσης, της οποίας η φωτογραφία είχε δημοσιευθεί στην εφημερίδα «Ε», και η οποία βρίσκεται σε γνωστή στο πανελλήνιο δικαστική διαμάχη με διάσημο τραγουδιστή λόγω της επικαλούμενης από αυτήν πατρότητας εκ μέρους του στο παιδί της, με τη νομική βάση της προσβολής προσωπικότητας της διάταξης της ΑΚ 57. Κρίθηκε επίσης ότι η ομολογουμένη συγκατάθεση της αιτούσας στη δημοσίευση της φωτογραφίας της σε άλλους χρόνους και άλλες εφημερίδες δεν νομιμοποιεί τη συγκεκριμένη δημοσίευση της φωτογραφίας της, χωρίς τη συγκατάθεσή της. Τέλος, κρίθηκε ότι δεν υπερτερεί το συμφέρον της κοινής γνώμης για τη γνώση των πτυχών της ιδιωτικής ζωής των καλλιτεχνών και των συνδεδεμένων με αυτούς

πομένως, καταρχήν, για τη νομιμότητα της επεξεργασίας, η συγκατάθεση του προσώπου στη φωτογράφησή του. Η συγκατάθεση αυτή πρέπει να είναι ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βούλησης, που εκφράζεται με τρόπο σαφή και με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων, αφού προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα προσωπικά δεδομένα που το αφορούν-στη συγκεκριμένη περίπτωση, δέχεται να φωτογραφηθεί⁴⁸.

Κατά το άρθρο 2 του Ν. 2472/1997, προσωπικό δεδομένο αποτελεί κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων, άρα και η φωτογραφία του. Παράλληλα, νόμιμη, ως κανόνας, είναι η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων με τη συγκατάθεση του υποκειμένου τους. Επίσης, η νομιμότητα της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων (της φωτογράφισης, ως λήψης δεδομένων, της δημοσίευσης, ως μετάδοσης δεδομένων κ.λπ.⁴⁹) απαιτεί να τηρούνται οι κανόνες της επεξεργασίας αυτής, οι οποίοι περιέχονται στο άρθρο 4 παρ. 1 του Ν. 2472/1997 και συγκεκριμένα:

(α) τα δεδομένα να συλλέγονται κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο, για καθορισμένους και σαφείς και νόμιμους σκοπούς και να υφίστανται θεμιτή και

προσώπων και επομένως, ο αμυντικός ισχυρισμός επί του άρθρου ΠΚ267 παρ. 1γ (ιδίκοιλοποιημένο ενδιαφέρον του κοινού) απορρίφθηκε.

48. Ελεύθερη συγκατάθεση σημαίνει καταρχήν συγκατάθεση η οποία δεν αποτελεί προϊόν ελαττωματικής βούλησης (πλάνης, απάτης, απαιτίας), ούτε προϊόν ανάγκης ή σχέσης εξάρτησης του υποκειμένου από τον υπεύθυνο επεξεργασίας και γενικότερα, συγκατάθεση η οποία δεν έχει αποσπασθεί με τρόπο που αντικεται στον νόμο ή τα χρηστά ήθη. βλ. *Αλεξάνδρου-Αργυριάδου Ε.*, Προσωπικά Δεδομένα, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, 2007, σ. 58.

49. Η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων κατά τον Ν. 2472/1997 αποτελεί μια ιδιαίτερα ευρεία έννοια. Ο νόμος περιέχει τον ορισμό της και συγκεκριμένα, επεξεργασία είναι κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που εφαρμόζεται σε προσωπικά δεδομένα, από το Δημόσιο ή από νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή ένωση προσώπων ή φυσικό πρόσωπο, με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων. Ενδεικτικά, η επεξεργασία, κατά τον νόμο πάντοτε, περιλαμβάνει τη συλλογή, καταχώριση, οργάνωση, διατήρηση ή αποθήκευση, τροποποίηση, εξαγωγή, χρήση, διαβίβαση, διάδοση ή κάθε άλλη μορφής διάθεση, συσχέτιση ή συνδυασμό, διασύνδεση, δέσμευση (κλείδωμα), διαγραφή, καταστροφή. Η απαρίθμηση είναι ενδεικτική, βλ. *Αλεξάνδρου-Αργυριάδου Ε.*, ό.π., σ. 37-38. Η συγγραφέας σημειώνει ότι «ο νόμος χρησιμοποιεί τον όρο επεξεργασία με ευρύτατο περιεχόμενο», ό.π. Για μια απόφαση της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα που αφορά φωτογράφιση ως επεξεργασία προσωπικών δεδομένων βλ. ΑΠΔΠΧ 17/2008, ΑΙΜΜΕ 2008, 124επ.

νόμιμη επεξεργασία ενόψει των σκοπών αυτών και (β) τα δεδομένα να είναι συναφή, πρόσφορα και όχι περισσότερα από όσα κάθε φορά απαιτείται εν όψει και των σκοπών της επεξεργασίας (αρχές του σκοπού της επεξεργασίας, της προσφορότητας, της αναλογικότητας των δεδομένων σε σχέση με τον σκοπό της επεξεργασίας)⁵⁰.

Σχετικά με τη γνωστή διάκριση των προσώπων σε δημόσια ή μη δημόσια έχουμε αποφάσεις της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, οι οποίες κρίνουν παράνομες φωτογραφήσεις μη δημοσίων προσώπων, λόγω παραβίασης των διατάξεων του Ν. 2472/1997. Για παράδειγμα, η απόφαση 4/2008⁵¹, αφορά τη φωτογράφιση ενός ανήλικου αγοριού στο Παιδικό Μουσείο στα πλαίσια εκδήλωσης για τα παιδιά τη μέρα της γιορτής της μητέρας. Εκεί, τα παιδιά, φορώντας ποδιές μαγειρικής για να μη λερωθούν, ετοίμαζαν κάποιες γευστικές εκπλήξεις για να τις προσφέρουν στις μητέρες τους. Το ανήλικο αγόρι φωτογραφήθηκε αρχικά με άλλα δύο αγόρια, πλην όμως κατόπιν, η φωτογραφία υπέστη επεξεργασία, έτσι ώστε να φαίνεται μόνο το ανήλικο αγόρι. Κατόπιν η φωτογραφία βρέθηκε δημοσιευμένη στο περιοδικό *Θέλω* της εφημερίδας Έθνος, συνοδευοντας άρθρο με τίτλο «ο γιός μου θέλει κοριτσίστικα παιχνίδια».

Η Αρχή έκρινε ότι η αρχική συγκατάθεση των γονέων στη φωτογράφιση μέσα στο Παιδικό Μουσείο δεν κάλυπτε και την περαιτέρω επεξεργασία της φωτογραφίας και τη δημοσίευσή της στο περιοδικό *Θέλω*. Κρίθηκε επίσης ότι το δεδομένο της φωτογράφισης από απλό δεδομένο μεταβλήθηκε, με τη δημοσίευση στο περιοδικό *Θέλω* σε ευαίσθητο, καθώς σε συνδυασμό με το περιεχόμενο του άρθρου, άφηνε υπόνοιες για τη σεξουαλική κλίση του εικονιζομένου ανήλικου παιδιού. Για τη νόμιμη επομένως δημοσίευση της φωτογραφίας αυτής σε συνδυασμό με το άρθρο του περιοδικού *Θέλω*, έπρεπε ο υπεύθυνος επεξεργασίας (ο εκδότης) να ζητήσει την έγγραφη άδεια των γονέων του ανήλικου παιδιού, αφού προηγουμένως προβεί σε νόμιμη ενημέρωσή τους. Η ενημέρωση αυτή συνιστά αναφαίρετο δικαίωμα του υποκειμένου των δεδομένων, καθώς από αυτήν εξαρτάται και το δικαί-

50. Αναλυτικά για την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων βλ. *Μήτρον Α.*, Η Αρχή Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων, Αθήνα-Κομοτηνή 1999, *Αλεξανδροπούλου-Αγρυπτιάδου Ε.*, ό.π., σ. 37-38, *Αρμιάντου-Σιατηρόπουλου*, Προσωπικά Δεδομένα, εκδ. Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2005, σ. 47-69.

51. Διαθέσιμη στην ιστοσελίδα της Αρχής, www.dpa.gr.

ωμα πρόσβασης και αντίρρησης του υποκειμένου των δεδομένων (Αποφάσεις της Αρχής 3/2007 και 39/2007⁵²). Ο εκδότης καταδικάστηκε σε πρόστιμο 100.000 ευρώ λόγω της παράνομης επεξεργασίας των προσωπικών δεδομένων του ανηλίκου, ενώ είχε προηγηθεί ποινική καταδίκη του κατά τα άρθρα του Ποινικού Κώδικα 362 και 363⁵³. Ήταν σαφές, για την Αρχή, ότι η δημοσίευση της φωτογραφίας δεν μπορούσε να δικαιολογηθεί λόγω ανάγκης πληροφόρησης του κοινού, ούτε από το οικονομικό συμφέρον της εκδοτικής εταιρείας, αφού άλλωστε το ελληνικό Σύνταγμα (άρ. 106 παρ. 2) ορίζει ότι η ιδιωτική οικονομική πρωτοβουλία δεν επιτρέπεται να αναπτύσσεται σε βάρος της ελευθερίας και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας...».

Άλλωστε, σύμφωνα με την Απόφαση της Αρχής υπ.αρ. 95/2002, η δημοσίευση φωτογραφίας ασθενούς σε ιατρικό σύγγραμμα, χωρίς να διαμορφώνεται έτσι ώστε να μην είναι δυνατό να διαπιστωθεί η ταυτότητα του προσώπου, συνιστά παράνομη επεξεργασία δεδομένων.

Πάντως, ο σκοπός της φωτογράφισης μπορεί να εκφράζει ένα ανώτερο συμφέρον από εκείνο της ιδιωτικής ζωής ενός μη δημοσίου προσώπου. Σε αυτή την περίπτωση, η φωτογράφιση μπορεί να είναι νόμιμη. Για παράδειγμα, όταν φωτογραφήθηκε πρόσωπο που ισχυριζόταν ότι έχει αναπηρία 67% αλλά αυτό αποδεικνυόταν ψευδές από τις φωτογραφίες της, που είχαν ληφθεί σε δημόσιο χώρο χωρίς τη συναίνεσή της, η Αρχή έκρινε (44/2004) ότι ο σκοπός της απόδειξης του ψευδούς ισχυρισμού της εκ μέρους άλλου προσώπου που διεκδικούσε τη θέση στάθμευσης την οποία ήθελε, λόγω δήθεν αναπηρίας της, να διαθέτει η απεικονιζόμενη, αποτελούσε υπέρτερο έννομο συμφέρον (υποστήριξη ισχυρισμών ενώπιον δημόσιας αρχής). Παράλληλα, στην απόφαση αναφέρεται ότι με τη συγκεκριμένη, χωρίς συγκατάθεση, φωτογράφιση σε δημόσιο χώρο «...δεν αποκαλύπτεται καμία πτυχή της φυσικής κατάστασης της προσφεύγουσας ούτε προσβάλλεται η προσωπικότητά της...»⁵⁴.

52. Διαθεσιμες στην ιστοσελίδα της Αρχής, www.dpa.gr.

53. Το άρθρο 362ΠΚ αναφέρεται στη δυσφήμιση και το άρθρο 363ΠΚ στην συκοφαντική δυσφήμιση (όταν το γεγονός που διαδόθηκε ήταν ψευδές και ο δράστης γνώριζε ότι ήταν ψευδές).

54. www.dpa.gr. Εδώ πάντως, η Αρχή φαίνεται να διαφωνεί με τον κανόνα του Αρείου Πάγου ότι κάθε φωτογράφιση χωρίς τη συναίνεση του απεικονιζόμενου αποτελεί προσβολή της έκφρασης του δικαιώματος στην προσωπικότητα που ονομάζεται «εικόνα» του προσώπου, ανεξάρτητα από το εάν η φωτογράφιση αποκαλύπτει ή όχι οποιαδήποτε πτυχή της

Σύμφωνα με άλλη απόφαση της Αρχής, όταν ζητήθηκε από τον Σύλλογο Αποφοίτων Βαρβακείου Σχολής άδεια έκδοσης λευκάματος αποφοίτων της Βαρβακείου Σχολής από τον εκδοτικό οίκο «Κάκτος», με τις φωτογραφίες τους, χωρίς να έχει ληφθεί ειδική συγκατάθεση για την έκδοση αυτή, η Αρχή επέτρεψε την έκδοση μόνο με τη λήψη της συγκατάθεσης αυτής από τους αποφοίτους⁵⁵. Η Αρχή έκρινε ότι το έννομο συμφέρον του εκδοτικού οίκου «Κάκτος» ή του Συλλόγου Αποφοίτων Βαρβακείου Σχολής, που συνίστατο στην ιστορική, εκτός της εμπορικής, αξία της έκδοσης δεν μπορούσε να θεωρηθεί ότι υπερτερεί, και μάλιστα προφανώς⁵⁶, του δικαιώματος ενός απόφοιτου ο οποίος δεν θέλει να δημοσιοποιηθούν τα στοιχεία του και οι φωτογραφίες του για οποιοδήποτε λόγο.

Η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα έχει επιβεβαιώσει τον κανόνα που εφαρμόστηκε και στην αμέσως προηγούμενη Απόφαση, ότι η επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, όταν εκτελείται πέραν του επιδιωκόμενου σκοπού ή η οποία δεν είναι πρόσφορη και αναγκαία για την επίτευξή του σκοπού αυτού, δεν είναι νόμιμη, και με την υπ.αρ. 48/2005 Απόφασή της. Στην περίπτωση αυτή, γυμναστήριο είχε εφαρμόσει ένα ιδιαίτερο σύστημα ελέγχου ταυτότητας των εισερχομένων, ώστε να αποδεικνύεται άμεσα εάν ήταν εγγεγραμμένα μέλη του. Κάθε μέλος κατά την έγγραφη του φωτογραφιζόταν, ενώ κάθε φορά που ερχόταν στο γυμναστήριο, ειδικές κάμερες προέβαλαν σε οθόνη την εικόνα του, ώστε αμέσως να προκύπτει εάν είχε εγγραφεί. Κατόπιν καταγγελίας, η Αρχή έκρινε ότι το σύστημα αυτό υπερέβαινε τον σκοπό της επεξεργασίας (έλεγχος εγγραφής με ταυτοποίηση προσώπου), ο οποίος μπορούσε να ικανοποιηθεί με τον έλεγχο της φωτογραφίας πάνω σε μία κάρτα μέλους. Η φωτογράφιση, επομένως, κρίθηκε παράνομη.

Για τη φωτογράφιση των δημοσίων προσώπων, έχει ήδη κριθεί ότι και αυτά δικαιούνται την προστασία του ιδιωτικού τους βίου και απαιτείται, ως κανόνας, η συγκατάθεσή τους στην φωτογράφησή τους. Έτσι, όταν διάσημο ζεύγος στην Ελλάδα ποδοσφαιριστή και τραγουδίστριας φωτογραφήθηκαν κρυφά από δημοσιογράφο μαζί με την ανήλικη κόρη τους, μέσα στην αυλή του σπιτιού τους σε χώρο κλειστό και ιδιωτικό, για να δημοσιευθούν οι

προσωπικότητας του απεικονιζόμενου προσώπου. Διαφοροποιείται δηλαδή εδώ, η Αρχή από τον κανόνα της απόλυτης και άνευ άλλου, προστασίας της εικόνας του προσώπου.

55. Απόφαση αρ. 33 2005, www.dpa.gr.

56. Η Αρχή παραπέμπει εδώ στην περ. ε! της παρ. 2, του άρ. 5 του Ν. 2472.1997.

φωτογραφίες αυτές μετά στα περιοδικά «Ο φακός των παραγazzi» και «Very Sorry», κρίθηκε ότι η φωτογράφιση ήταν παράνομη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων⁵⁷. Οι αμυντικοί ισχυρισμοί των περιοδικών απορρίφθηκαν⁵⁸.

57. Κατά την Απόφαση αυτή (39/2007, www.dpa.gr), «... από τα στοιχεία του φακέλου σαφώς προκύπτει ότι η λήψη, καθώς και κάθε περαιτέρω επεξεργασία, των επίμαχων φωτογραφιών, υπό τις προαναφερόμενες συνθήκες, αντιβαίνει ιδίως στις διατάξεις του αρ. 8 της ΕΣΔΑ, που κατοχυρώνει το δικαίωμα κάθε ατόμου στο σεβασμό της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του. Οι διατάξεις του άρθρου αυτού, σύμφωνα και με τη νομολογία του ΕΑΔΑ (βλ. ιδίως Απόφαση *Von Hannover c. Allemagne*, 24.09.2004, Req. n. 59320/00, Σκέψη αρ. 57), έχουν μεν ως πρωταρχικό σκοπό να προστατέψουν το άτομο από αυθαίρετες επεμβάσεις της κρατικής εξουσίας, αλλά τυγχάνουν εφαρμογής και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών, ιδίως στις περιπτώσεις όπου το δικαίωμα κάθε προσώπου στην προστασία της εικόνας του πρέπει να διαφραχθεί από αυθαίρετες επεμβάσεις τρίτων. Υπό την έννοια αυτή, κάθε ενδιαφερόμενο πρόσωπο απολαμβάνει της προστασίας, που κατοχυρώνουν οι διατάξεις αυτές, έναντι κάθε παράνομης διατάραξης της ιδιωτικής και οικογενειακής του ζωής ή ανάπτυξης σε αυτήν, που επιχειρείται από οποιονδήποτε τρίτο, με οποιδήποτε μορφή, ιδίως δε με την αυθαίρετη λήψη και δημοσίευση φωτογραφιών του. ...», ό.π.

58. Οι αμυντικοί ισχυρισμοί ήταν ότι: 1) Η εταιρεία προμηθεύτηκε τις επίμαχες φωτογραφίες από φωτορεπόρτερ, που εργάζεται ως ανεξάρτητος (*freelancer*), αλλά με τον οποίο η εταιρεία έχει μακροχρόνια συνεργασία. 2) Το γεγονός ότι οι επίμαχες φωτογραφίες έχουν ληφθεί από μακρινή απόσταση θεωρήθηκε ότι συμβάλλει στη μη αναγνώριση των προσώπων, τα οποία απεικονίζονται σε αυτές. 3) Η προσφεύγουσα είναι ένα δημόσιο πρόσωπο και πολλά περιοδικά δημοσιεύουν φωτογραφίες της, ενώ έχουν δημοσιευθεί και φωτογραφίες της ίδιας με την κόρη της, κατά την διάρκεια δημοσίων εμφανίσεών τους, σε διάφορες εκδηλώσεις. 4) Υπήρχε η διαβεβαίωση του φωτορεπόρτερ, με τον οποίο η εταιρεία συνεργάζεται εδώ και χρόνια (και, άρα, θεωρείται έμπιστος), ότι για τη λήψη των επίμαχων φωτογραφιών υπήρχε η συναίνεση της προσφεύγουσας. Παρόλα αυτά, ο εκδότης των ως άνω εντύπων προσπάθησε – κατά τους ισχυρισμούς του – να επικοινωνήσει και τηλεφωνικά με την προσφεύγουσα, προκειμένου να επιβεβαιώσει την ύπαρξη της συγκεκριμένης της για την δημοσίευση των επίμαχων φωτογραφιών. Επειδή, όμως, η τηλεφωνική επικοινωνία μεταξύ τους δεν κατέστη δυνατή, αποφασίστηκε η δημοσίευσή τους. 5) Όταν η προσφεύγουσα επέφρασε τις διαμαρτυρίες της για τη λήψη και δημοσίευση των φωτογραφιών αυτών στα δύο έντυπα, δημοσιεύτηκε η έκδοσή λήψης της σύνταξής τους για το γεγονός. 6) Το γεγονός ότι οι επίμαχες φωτογραφίες έχουν ληφθεί από μακρινή απόσταση, με τηλεσκόπιο, δεν προκαλεί υποψίες για την ικανότητα συναίνεσης της προσφεύγουσας, καθόσον, πολλές φορές, οι ίδιοι οι καλλιτέχνες ή τα διάφορα πρόσωπα της επικαιρότητας ζητούν η λήψη των φωτογραφιών τους να γίνεται κατ' αυτόν τον τρόπο, για διαφημιστικούς λόγους. Η ίδια η προσφεύγουσα έχει κατά το παρελθόν συμφωνήσει για τη λήψη φωτογραφιών της με μακρινές λήψεις. 7) Γύρω αυτού του είδους τις φωτογραφήσεις τα ενδιαφερόμενα έντυπα καταβιάζουν

Παρομοίως, στην πολύ γνωστή και πρόσφατη υπόθεση της δημοσίευσης στην εφημερίδα «Πρώτο Θέμα» φωτογραφιών από ερωτικές σκηνές Γενικού Γραμματέα Υπουργείου και άλλου προσώπου (της γνωστής «τριανταπεντάχρονης»), παρά τον ξεκάθαρο δημόσιο χαρακτήρα του προσώπου ενός γενικού γραμματέα Υπουργείου κρίθηκε⁵⁹ ότι τα δημοσιεύματα ήσαν παράνομα και επεβλήθησαν σοβαρά πρόστιμα. Οι επίμαχες φωτογραφίες δημοσιεύτηκαν και στο διαδικτυακό τόπο της εφημερίδας αυτής και σε μεμονωμένες ιστοσελίδες, όσο και ως τμήμα του συνόλου της ηλεκτρονικής έκδοσης του επίμαχου φύλλου της εφημερίδας. Η εφημερίδα υποστήριξε ως προς την απεικονιζόμενη γυναίκα, ότι είχε δώσει τη σιωπηρή συγκατάθεσή της στη φωτογράφιση και ως προς τον γενικό γραμματέα, ότι ήταν δημόσιο πρόσωπο και έτσι η συγκατάθεσή του δεν ήταν απαραίτητη κατά το άρ. 7 παρ. 2 εδ. ζ Ν 2472/1997^{60,61}.

αδρές αμοιβές στους φωτογράφους. Η Αρχή απέρριψε όλους τους ισχυρισμούς αυτούς, έναντι δικαιώματος στην ιδιωτική ζωή των απεικονιζομένων.

59. Απόφαση 17/2008,, www.dpa.gr.

60. Ως προς την επίκληση της εξαίρεσης αυτής, η Αρχή δήλωσε ότι δεν εφαρμόζει τη διάταξη του άρθρου 7 παρ. 2 στοιχείο ζ' του Ν. 2472/1997 στο μέτρο που αυτή απαιτεί άδεια της Αρχής για την επεξεργασία δεδομένων δημοσίων προσώπων κατά την άσκηση του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Κατά την Αρχή, η από τη διάταξη αυτή απαιτούμενη άδεια της συνιστά προληπτικό μέτρο της ελευθερίας του Έθνους. Ως προληπτικό μέτρο της ελευθερίας του Έθνους, όμως, απαγορεύεται, κατά τη διάταξη του άρθρου 14 παρ. 2 του Συντάγματος. Βλ. και Απόφαση της Αρχής 26/2007, www.dpa.gr.

61. Κατά τους ισχυρισμούς της εφημερίδας Πρώτο Θέμα, «...οι φωτογραφίες, που δημοσιεύθηκαν προέρχονται και περιλαμβάνονται στην έκθεση της Αστυνομίας και η δημοσίευσή τους έγινε στο πλαίσιο του καθήκοντος της πληροφόρησης του κοινού σχετικά με το πόρισμα της Αστυνομίας, ότι δηλαδή το άτομο, που βιντεοσκοπήσε το συγκεκριμένο βίντεο, απ' όπου προέρχονται οι φωτογραφίες, ήταν το ίδιο ο φορέας του μηχανήματος βιντεοσκόπησης. Οι τρεις πρώτες στη σειρά δημοσίευσης φωτογραφίες αφορούν τη διαδρομή του φορέα του μηχανήματος βιντεοσκόπησης στο χώρο, όπου έγινε αυτή και οι επόμενες δύο αφορούν στιγμιότυπα από προσωπικές στιγμές του πρώην ΓΓ του Υπουργείου Πολιτισμού με το άτομο, που είναι ο φορέας του μηχανήματος βιντεοσκόπησης. Αποτελούν δε επιπροσθέτως απόδειξη των σχέσεων της τριανταπεντάχρονης κατηγορουμένης (τις οποίες η τελευταία αρνήθηκε απολογούμενη) με τον πρώην ΓΓ ΥΠΠΟ, ο οποίος είναι δημόσιο πρόσωπο... Το άτομο, που ήταν φορέας του μηχανήματος βιντεοσκόπησης, εν προκειμένω η τριανταπεντάχρονη κατηγορούμενη, όπως έχει γίνει γνωστό, είχε επισκεφθεί ΜΜΕ με σκοπό να δημοσιοποιήσει μέσω αυτών τόσο καταγγελίες περί κακοδιαχείρισης και οικονομικών σκανδάλων του πρώην Γενικού Γραμματέα του Υπουργείου Πολιτισμού κ. Χ., που αδιαμφισβήτητα

Ήταν σαφές για την Αρχή, όμως, ότι οι επεμβάσεις του Έυλου στην ιδιωτική ζωή των δημοσίων προσώπων επιτρέπονται μόνο ως εξαίρεση της παρεχόμενης προστασίας στα δημόσια αυτά πρόσωπα, και συγκεκριμένα, ιδίως εφόσον συντρέχουν λόγοι συνεισφοράς του Έυλου σε κάποιον διάλογο δημοσίου συμφέροντος (εδώ η Αρχή παραπέμπει στην Απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, *von Hannover v. Germany*⁶²). Τέτοια συνεισφορά δεν βρέθηκε στη συγκεκριμένη περίπτωση⁶³. Η επικαλούμενη ανάγκη πληροφόρησης της κοινής γνώμης, επίσης, μπορούσε να ικανοποιηθεί με την απλή περιγραφή των γεγονότων, χωρίς τη δημοσίευση αυτούσιας της φωτογραφίας, κι έτσι η δημοσίευση παραβίαζε την αρχή της αναγκαιότητας, της αναλογικότητας και της προσφορότητας των δεδομένων⁶⁴. Η δημοσίευση παραβιάζει τον πυρήνα του δικαιώματος προστασίας της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής των απεικονιζόμενων προσώπων. Το πρόστιμο που επιβλήθηκε ανήλθε στα 150.000 ευρώ.

Πάντως, με την Απόφαση 3/2006⁶⁵, η Αρχή έκρινε ότι η δημοσίευση σε εφημερίδα, χωρίς τη συγκατάθεση του απεικονιζόμενου προσώπου, της φο-

---

πρόκειται περί δημοσίου προσώπου, στελέχους της κυβέρνησης και προσώπου της απολύτου επικαιρότητας, περί εκμετάλλευσης της θέσης του στο Υπουργείο και της υπόσχεσης περί διορισμού στο Δημόσιο προκειμένου να επιτύχει ερευνητικά αποτελέσματα από τη συμβασιούχο. Οι ενέργειες του κ. Χ. αυτές εντάσσονται και συσχετίζονται απόλυτως με την άσκηση του δημοσίου λειτουργημάτων του, ως εκ τούτου ο έλεγχος και η δημοσιοποίησή τους από την εφημερίδα μιας εντάσσεται κάθετα στην αποστολή του Έυλου, όπως αυτή συνταγματικά κατοχυρώνεται με το άρ. 14 του Συντάγματος...». Όλοι οι ισχυρισμοί απορρίφθηκαν από την Αρχή.

62. Βλ. παρακάτω ανάλυση της απόφασης αυτής.

63. «...Το δικαίωμα κάθε ενδιαφερόμενου προσώπου της προαναφερθείσας κατηγορίας...» (δημόσια πρόσωπα) «...στην αποτελεσματική προστασία της ιδιωτικής του ζωής επιβάλλει καταρχήν να μη λαμβάνονται υπόψη, για την εκτίμηση του σύννομου της προσβολής, που υφίσταται, ούτε το εύλογο ενδιαφέρον μερίδας της κοινής γνώμης για γνώση πτυχών και λεπτομερειών της ιδιωτικής του ζωής, ούτε και το εμπορικής φύσεως έννομο συμφέρον της εκδοτικής εταιρείας, που προσδοκά να αυξήσει τα κέρδη της με τακτικές διείσδυσης στην ιδιωτική του ζωή...». Απόφαση 17/2008, www.dpa.gr.

64. Άλλωστε, την αμέσως προηγούμενη της δημοσίευσης ημέρα, 6.1.2008, η ίδια εφημερίδα είχε προβεί ακριβώς σε αυτή την πληροφόρηση, με άρθρο της με τίτλο «τι δείχνει το βίντεο με Χ και Ψ».

65. Στην περίπτωση αυτή, ο απεικονιζόμενος είχε επισυνάψει σε αίτησή του για χορήγηση ταυτότητας μέλους Ένωσης. Κατά την Απόφαση, η φωτογραφία αυτή είχε αποκολλη-

τογραφίας του, λόγω της ιδιότητάς του ως πρώην Πρόεδρος ενός Ταμείου και διευθυντή του Οικονομικού Υπουργείου (είχε την ιδιότητα αυτή, κατά τη δημοσίευση του άρθρου) ήταν νόμιμη επεξεργασία προσωπικών δεδομένων. Η απόφαση στηρίχθηκε στην ελευθερία άσκησης του δημοσιογραφικού επαγγέλματος. Το άρθρο αφορούσε θέματα του Ταμείου και του Υπουργείου, όπου το απεικονιζόμενο πρόσωπο είχε υπηρετήσει. Στην Απόφαση, τονίστηκε ο χαρακτήρας του απεικονιζόμενου προσώπου ως δημόσιο πρόσωπο. Η κρίση της Αρχής εδώ, πάντως, δεν φαίνεται να βρίσκεται σε αρμονία με τις αποφάσεις περί φωτογράφισης δημοσίων προσώπων που αναφέρθηκαν παραπάνω, καθώς είναι βέβαιο ότι ο σκοπός του δημοσιεύματος (πληροφόρηση του κοινού για γεγονότα σχετικά με το πρόσωπο και τον δημόσιο χαρακτήρα του) δεν μπορούσε να καλύψει και τη δημοσίευση της φωτογραφίας, η οποία λογικά, τον υπερέβαινε.

V. Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και φωτογραφίες δημοσίων προσώπων

Σταθμό στην εξέλιξη της ευρωπαϊκής νομολογίας ως προς το δικαίωμα της φωτογράφισης δημοσίων προσώπων αποτέλεσε η απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου *Von Hannover v. Germany*⁶⁶. Η απόφαση του Δικαστηρίου έχει ήδη αρχίσει να εφαρμόζεται από τα ελληνικά δικαστήρια και την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα⁶⁷, και λογικά, από όλα τα εθνικά δικαστήρια των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η απόφαση σηματοδοτεί μια σημαντική αλλαγή στον τρόπο σκέψης και επίλυσης του ζητήματος της φωτογράφισης δημοσίων προσώπων, με την έννοια ότι πριν από αυτήν, το βάρος της έρευνας νομιμότητας της φωτογράφισης δημοσίων προσώπων στρεφόταν περισσότερο στο 'πόσο' διάσημο, 'πόσο' δημόσιο ήταν ένα πρόσωπο, ενώ η σφαίρα προστασίας της ιδιωτικής του ζωής περιοριζόταν ανάλογα με την 'ένταση' του δημόσιου ή διάσημου χαρακτήρα του.

Οεί παράνομα και χωρίς την άδεια του απεικονιζόμενου από τον αρχισυντάκτη της εφημερίδας η οποία κατόπιν δημοσίευσε τη φωτογραφία.

66. (2005) 40 EHRR I, App. No 59320, 24.6.2004, διαθέσιμη στο www.ivir.nl/publicaties/oudmedewerkers/schuijt/noot_carolinehannover.html.

67. Απόφαση 39/2007, www.dpa.gr.

Αυτό δεν σήμαινε, βέβαια, ότι δεν παρέμενε ο πυρήνας της ιδιωτικής ζωής των δημόσιων προσώπων απόλυτα προστατευμένος (καιείς δεν θα δέχονταν, δηλαδή, ότι η φωτογράφιση ενός οσοδήποτε διάσημου προσώπου μέσα στην κρεβατοκάμαρά του χωρίς τη συναίνεσή του μπορούσε να είναι νόμιμη). Για τον λόγο αυτόν, οι φωτογραφίες της Καρολίνας του Μονακό σε καθαρά δημόσιους χώρους (όπως στην αγορά) κρίθηκαν από το πρωτοβάθμιο δικαστήριο του Αννόβερο της Γερμανίας ως νόμιμες, με την έννοια ότι εκείνη, ως πριγκίπισσα του Μονακό, δημόσιο πρόσωπο που ανήκε στην ελίτ μιας κοινωνίας και έπρεπε να ανεχτεί τις φωτογραφήσεις αυτές. Το ίδιο σκεπτικό ακολούθηθηκε από το Εφετείο του Αμβούργου⁶⁸ για να απορρίψει την έφεσή της. Η συναίνεσή της δεν ήταν απαραίτητη, αφού ήταν δημόσιο πρόσωπο φωτογραφιζόμενο σε δημόσιο χώρο, γιατί με τις φωτογραφήσεις αυτές εξυπηρετούνταν το νόμιμο δικαίωμα του κοινού στην πληροφόρηση. Το Ανώτατο Ομοσπονδιακό Δικαστήριο της Γερμανίας έκρινε περαιτέρω ότι η Καρολίνα είχε εν μέρει μόνο δίκιο: σε μέρη όπου είχε δικαίωμα προσδοκίας ιδιωτικότητας, ακόμη κι εάν αυτά δεν ήταν αποκλειστικά μέσα στο σπίτι της (π.χ. φωτογράφιση με τον σύζυγό της σε ένα εστιατόριο, σε ένα απομονωμένο σημείο του), δεν μπορούσε να φωτογραφηθεί νόμιμα (κριτήριο «απομόνωσης»). Πλην όμως, οπουδήποτε αλλού, ως δημόσιο πρόσωπο, θα έπρεπε να ανεχτεί τη φωτογράφιση σε δημόσια μέρη των καθημερινών της ασχολιών πέρα από την εκτέλεση των δημοσίων καθηκόντων της. Με τη θέση αυτή συμφώνησε και το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Γερμανίας. Κατόπιν, η Καρολίνα προσέφυγε στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ισχυριζόμενη ότι είχε παραβιαστεί το δικαίωμά της στην ιδιωτική της ζωή, κατά το άρ. 8 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

68. Βλ. αναλυτικά Ντελίκο Κ. & Σαμαρά Α., Η προστασία του ιδιωτικού βίου: συγχρονές εξελίξεις και προοπτικές με βάση την εθνική και ευρωπαϊκή νομοθεσία, ΔΙΚΟΓΡΑΦΙΑ 2006, 249 επ. Σχετικά με την ίδια απόφαση βλ. και Αλιβιζάτο Ν., Ιδιωτικότητα και δημοσιοποίηση, ΔιΜΜΕ 2005, 14, Μερκόπουλο Ν., Προστασία της ιδιωτικής ζωής και ελευθερίας της έκφρασης, Σημείωμα στην απόφαση του ΕΔΔΑ της 24^{ης} Ιουνίου *Van Hannover v. Alhstaigne* ΔτΑ 2005, 587 και Μαρκαζίνη Ν., Η προστασία του ιδιωτικού βίου των δημοσίων προσώπων. Οι υποθέσεις Καρολίνας του Μονακό, Κάθριν Ζετα Γζόουνς και Ναόμι Κιμπλ, από σκοπιάς συγκριτικού δικαίου, ΔτΑ 2005, 11 επ. και Βαύγαρη Κ., Το δικαίωμα της δημοσιογραφικής έρευνας, Σκιαγράφιση του παρεχόμενου του και οριοθέτησή του σε σχέση με το δικαίωμα της προσωπικότητας, ΔιΜΜΕ 3 2007, 359 επ.

Στη δίκη παρενέβη και η Ένωση Συντακτών Γερμανικών Περιοδικών. Υποστήριξε ότι η απόφαση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας ήταν ορθή, καθώς εξέφραζε μια δίκαιη εξισορρόπηση των αντιτιθέμενων δικαιωμάτων και συμφερόντων. Το ενδιαφέρον του κοινού δεν περιορίζεται, όπως υποστήριξε η Ένωση, στα πολιτικά πρόσωπα, αλλά σε όλα τα δημόσια πρόσωπα, ανάμεσα στα οποία ήταν και η προσφεύγουσα. Άλλωστε, ήταν κοινός τόπος ότι όλα τα μέλη της οικογένειάς της (Γκριμάλντι) διαρκώς βρίσκονταν στη δημοσιότητα εδώ και πολλά χρόνια, μια δημοσιότητα την οποία συχνότατα επεδίωκαν στο μέγιστο βαθμό. Ταυτόχρονα, οι φωτογραφήσεις ήταν όλες σε δημόσιο χώρο και βεβαίως, με κανένα τρόπο δεν έβλαπταν την τιμή και την υπόληψή της⁶⁹.

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου διαφώνησε με τα επιχειρήματα αυτά. Έκρινε ότι το κριτήριο της «απομόνωσης» δεν επαρκούσε, ως ασαφές, για την ορθή επίλυση της διαφοράς και ότι και η Καρολίνα του Μονακό είχε δικαίωμα να αρνηθεί μια τόσο σοβαρή επέμβαση στην ιδιωτική της ζωή, όπως οι συγκεκριμένες φωτογραφήσεις χωρίς τη συναίνεσή της, όσο κι εάν πραγματικά ανήκε στην ελίτ της γερμανικής κοινωνίας. Η διάκριση που πρέπει να γίνεται, κατά το Δικαστήριο, είναι ανάμεσα στα γεγονότα προς δημοσίευση τα οποία μπορούν να συνεισφέρουν στο δημόσιο διάλογο σε μια δημοκρατική κοινωνία και σε εκείνα τα οποία δεν μπορούν (όπως οι επίδικες φωτογραφίες). Η ελευθερία της έκφρασης του άρ. 10 της ΕΣΔΑ δεν μπορούσε να κριθεί ως υπέρτερη της προστασίας της ιδιωτικής ζωής της προσφεύγουσας. Το κοινό δεν έχει έννομο συμφέρον να γνωρίζει σε ποιο σημείο και σε ποια κατάσταση βρίσκεται η προσφεύγουσα, ανεξάρτητα από το εάν αυτό το σημείο είναι δημόσιος χώρος⁷⁰. Έτσι, επιβεβαιώνεται η ύπαρξη μιας

69. Βλ. Ντελίκο Κ. & Σαμαρά Α., ό.π., σ. 258.

70. «...Το συμφέρον του κοινού για πληροφόρηση δεν συνιστά απόλυτο δικαιολογητικό λόγο επέμβασης στην προσωπικότητα, αλλά η επίκλησή του από το δράστη οδηγεί σε στάθμιση συμφερόντων. Κατά τη στάθμιση πρέπει να ληφθούν υπόψη: α. Η συνταγματική αναγνώριση της ελευθερίας της έκφρασης και ειδικότερα, μέσω του τύπου, η οποία προσδίδει ιδιαίτερο βάρος στην αποστολή του τύπου...β. οι περιλαμβανόμενοι μέσα σε καταστατικά δημοσιογραφικών ενώσεων, συλλογικές συμβάσεις, διακηρύξεις ή δημοσιογραφικούς κώδικες δεοντολογικοί κανόνες δημοσιογραφικής συμπεριφοράς, οι οποίοι δεν δεσμεύουν μεν τον δικαστή αλλά η παραβίασή τους μπορεί να θεμελιώσει τον παράνομο χαρακτήρα της προσβολής...γ. Δεδομένου ότι η θέση του τύπου και γενικότερα των μέσων μαζικής επικοινωνίας δεν διαφέρει ριζικά στις διάφορες δημοκρατικές κοινωνίες, ο δικαστής οφείλει να λάβει υπόψη του κατά τη στάθμιση συμφερόντων τα διεθνή κείμενα που έχουν διατυπωθεί σχετικά με την ελευθερία του

κοινωνικής διάστασης του ιδιωτικού βίου⁷¹, ενώ αυτή περιλαμβάνει τη συνολική ιδιωτική υπόσταση του ατόμου⁷².

Με την απόφαση *Von Hannover* επομένως, το βάρος της έρευνας πέφτει στο κοινό, και συγκεκριμένα, πρέπει να ερευνηθεί κατά πόσο η λήψη της πληροφορίας από τη φωτογράφιση μπορεί να συμβάλει στη συζήτηση ενός ζητήματος γενικού/δημοσίου ενδιαφέροντος⁷³. Ξαφνικά, δηλαδή, γίνεται μια οιονεί αντιστροφή του βάρους απόδειξης της νομιμότητας της φωτογράφισης, κατά τρόπο ώστε το «κοινό» (η εφημερίδα κ.λπ. ως εκπρόσωπος των συμφερόντων του, δηλαδή) μπορεί να αποδείξει ότι χρειάζεται την πληροφορία από τη φωτογραφία, ως συμβολή σε ένα ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος.

Αυτό, κατά κανόνα, θα πρέπει να είναι δύσκολο: με βάση αυτό το κριτήριο, ήταν εύκολη η κρίση του δικαστηρίου ότι σε κανένα ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος δεν μπορεί να συμβάλει η λήψη της πληροφορίας μέσω της φωτογραφίας της Καρολίνας του Μονακό είτε στην αγορά, είτε παίζοντας σπορ, είτε αλλού, εντελώς ανεξάρτητα επίσης από τον σαφή δημόσιο χαρακτήρα του τόπου όπου ελήφθησαν από τους φωτογράφους οι φωτογραφίες αυτές⁷⁴.

τύπου και τα οποία συντελούν στη διαμόρφωση του περιεχομένου των συναλλακτικών ηθών και της αντικειμενικής καλής πίστεως...», *Καρίκωστα Ι.*, Προσωπικότητα και Τύπος, ό.π., σ 72.

71. Βλ. *Συνοδινού Τ.Ε.*, Η εικόνα στο δίκαιο, Εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007, σ. 274.

72. *Τσεββάς Α.*, Η προστασία του ιδιωτικού βίου των δημοσίων προσώπων έναντι των μέσων ενημέρωσης κατά την ΕΣΔΑ, Σχόλιο στην απόφαση του ΕΔΔΑ της 24.6.2004 (*von Hannover κατά Γερμανίας*), ΔιΜΜΕ 3/2005, 351.

73. Στην απόφαση αναφέρεται συγκεκριμένα: «ο αποφασιστικός παράγοντας στη στάθμιση για την προστασία της ιδιωτικής ζωής έναντι της ελευθερίας της έκφρασης θα έπρεπε να είναι η συμβολή των δημοσιευμένων φωτογραφιών και άρθρων σε μια συζήτηση γενικού ενδιαφέροντος. .... (οι συγκεκριμένες φωτογραφίες) είναι ξεκάθαρο ότι δεν εκπροσωπούν καμία συμβολή σε μια συζήτηση δημοσίου ενδιαφέροντος αφού η προσφεύγουσα δεν ασκούσε επίσημα καθήκοντα και οι φωτογραφίες και τα άρθρα αφορούσαν αποκλειστικά την ιδιωτική της ζωή». Απόφαση *von Hannover v. Germany*, ό.π. διαθέσιμη στο <http://www.echr.coe.int/eng/Press/2004/June/ChamberjudgmentVonHannover240604.htm>. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι, ενώ στην παράγραφο οι λέξεις (ζήτημα) «γενικού ενδιαφέροντος» και (ζήτημα) «δημοσίου ενδιαφέροντος» χρησιμοποιούνται λογικά με την ίδια έννοια, δεν είναι βέβαιο ότι ένα ζήτημα γενικού ενδιαφέροντος και ένα ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος ταυτίζονται εννοιολογικά.

74. Πρβλ. και *Ντελίκο Κ. & Σαμαρά Α.*, ό.π., σ. 259: “σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να επιτραπεί ο εκφυλισμός του δικαιώματος στην πληροφόρηση σε ‘οδοστρωτήρα’ της ανθρώ-

Στην ελληνική θεωρία, αλλά και νομολογία, πριν την απόφαση του ΕΔΔΑ *von Hannover v. Germany*, δεν βλέπαμε στη στάθμιση «δικαίωμα προσωπικότητας/ελευθερία του τύπου» τη σαφή υπερίσχυση ενός μοναδικού κριτηρίου, το οποίο να ανάγεται μόνο στη φύση της πληροφορίας/φωτογραφίας σε σχέση με ένα ζήτημα δημοσίου ενδιαφέροντος. Αντίθετα, η στάθμιση συμφερόντων εναπόκειται στον Έλληνα δικαστή και δεν μπορούσε να περιοριστεί στον μοναδικό έλεγχο της συμβολής της φωτογραφίας στο δημόσιο διάλογο για ένα ζήτημα γενικού ενδιαφέροντος. Αυτό που είχε σημασία ήταν η αλήθεια ή μη της δημοσίευσης⁷⁵, αλλά και γενικότερα, παράγοντες όπως: η προσωπικότητα του θιγόμενου (ποιος είναι, δημόσιο πρόσωπο ή όχι κ.λπ.), η φύση της πληροφορίας, ο σκοπός της πληροφόρησης και τα κίνητρα του δράστη, οι αποδέκτες της πληροφόρησης, τα μέσα κτήσης της πληροφορίας, οι περιστάσεις της κτήσης της, ο βαθμός προσβολής της προσωπικότητάς του απεικονιζομένου κ.λπ. Ο έλεγχος ήταν γενικός, απαιτούσε την έρευνα πολλών στοιχείων και η εμπιστοσύνη στην κρίση του Έλληνα δικαστή, τελικά, ήταν μεγάλη.

Σχετικά με αυτά, είναι χαρακτηριστική η δήλωση ότι «η πληροφόρηση είναι αναγκαία, αν το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται έχει θέση στη δημόσια ζωή (καλλιτέχνες, πολιτικοί, πρόσωπα της επικαιρότητας)»⁷⁶. Ενώ η απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *von Hannover* πραγματικά δίδει μεγάλη βαρύτητα σε ένα ιδιαίτερος σημαντικό έννομο αγαθό όλων των προσώπων, δημοσίων ή μη, το αγαθό της ιδιωτικότητάς τους, ίσως η στάθμιση συμφερόντων σε αυτές τις περιπτώσεις με βάση μια σειρά παραγόντων, όπως αναφέρθηκε, να έχει μεγαλύτερη πιθανότητα να επιτύχει τη δίκαιη εξισορρόπηση των εμπλεκόμενων δικαιωμάτων και συμφερόντων.

πινης αξιοπρέπειας και 'πολιορκητικό κριό' της προσωπικής ζωής...». Βλ. και Φωτόπουλο Γ. & Μπίτσιο Α., Είναι ο Τύπος «κίνδυνος» και η ιδιωτική ζωή «εμπόδιο»; (Ο 'οίκος' και η 'αγορά' στη νομολογία του ΕΛΛΑ), 53 ΝοΒ (2005), 836επ.

75. Καράκωστας, ό.π., σ. 93.

76. Καράκωστας, ό.π. σ. 93. Βεβαίως, η προσωπικότητα του θιγόμενου σαφέστατα δεν είναι το μόνο κριτήριο, Καράκωστας, ό.π. σ. 93.

VI. Ευθύνη ιδιοκτήτη εντύπου και άλλων προσώπων για δημοσίευση φωτογραφίας

Η ευθύνη για τη δημοσίευση μιας φωτογραφίας κατά παράβαση του νόμου μπορεί να είναι ποινική, όταν η δημοσίευση της φωτογραφίας συνιστά π.χ. απλή ή συκοφαντική δυσσοήμιση, ή όταν έχουν εφαρμογή οι ποινικές διατάξεις κατά τον Ν. 2472/1997 για την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. Η αστική ευθύνη του τύπου (Ν. 1178/1981 και Ν. 2243/1994) επίσης περιλαμβάνει την αντικειμενική ευθύνη του ιδιοκτήτη εντύπου για κάποιο δημοσίευμα, όταν το δημοσίευμα έθιξε την τιμή ή την υπόληψη του ατόμου και προξενήθηκε υπαίτια ηθική βλάβη στο άτομο αυτό. Είναι αδιάφορο, κατά τον ίδιο νόμο, εάν η απαιτούμενη κατά την ΑΚ914 υπαιτιότητα ή η κατά την ΑΚ919 πρόθεση συντρέχει στο πρόσωπο του συντάκτη του δημοσιεύματος, ή εάν αυτός είναι άγνωστος, στον εκδότη ή στον διευθυντή σύνταξης. Παράλληλα, έχει εφαρμογή ο Ν. 2328/1995 με τίτλο «Νομικό καθεστώς της ιδιωτικής τηλεόρασης και της τοπικής ραδιοφωνίας» στις περιπτώσεις όπου η επίμαχη φωτογραφία προβλήθηκε στην τηλεόραση.

Επομένως, ο νόμος προσδιορίζει ορισμένα πρόσωπα από τη δραστηριότητα των οποίων, όπως η δημοσίευση της φωτογραφίας, ευθύνεται, χωρίς να ερευνάται εάν βαρύνεται με δόλο ή αμέλεια ή πρόθεση, ο ιδιοκτήτης του εντύπου ή του μέσου μαζικής ενημέρωσης. Πρόσωπα που ευθύνονται για την προσβολή προσωπικότητας λόγω της δημοσίευσης της φωτογραφίας κατά παράβαση του νόμου είναι ο φωτογράφος (έχει τον ρόλο του «συντάκτη» του δημοσιεύματος, ο οποίος πάντοτε ευθύνεται για τις προσβολές από αυτό⁷⁷), ο εκδότης (φυσικό ή νομικό πρόσωπο που έχει αναλάβει τη διάδοση του εντύπου) και ο διευθυντής της εφημερίδας ή του περιοδικού (το πρόσωπο που διευθύνει τη σύνταξη του εντύπου). Τα πρόσωπα αυτά (φωτογράφος, εκδότης, διευθυντής) είναι εντεταγμένα στο πεδίο δράσης του ιδιοκτήτη του εντύπου ή του μέσου μαζικής ενημέρωσης, ενώ συνδέονται με αυτόν με σχέση εξάρτησης⁷⁸. Σημασία έχει εάν εθίγη κατά παράβαση του νόμου, λό-

77. Βλ. *Καράκοστα Γ.*, Δίκαιο και Internet, νομικά ζητήματα του διαδικτύου, Π.Ν. Σακκουλάς, Δίκαιο και Οικονομία, 2003, β' έκδοση, σ. 61.

78. «...Το πρόσωπο που δημιουργεί ή εξουσιάζει πηγές, από τις οποίες αποκομίζει κατά κανόνα οφέλη, και οι οποίες ενδέχεται να προκαλέσουν ζημιές σε άλλο νομικό αναθάρ τρίτον, πρέπει να ευθύνεται για την αποκατάσταση των ζημιών αυτών, ανεξάρτητα από το εάν συντρέχει στο πρόσωπό του πτώσιμα. Η αυξημένη, αντικειμενική ευθύνη του ιδιοκτήτη εκδο-

γω δημοσιεύματος π.χ. φωτογραφίας, η τιμή και η υπόληψη του απεικονιζομένου. Η ευθύνη του ιδιοκτήτη του εντύπου, εκτός των ανωτέρω διατάξεων του Ν. 1178/1981, παραμένει άθικτη όσον αφορά στην εφαρμογή των διατάξεων της πρόστησης (ΑΚ 922) για αδικοπραξία του προστηθέντος.

Πάντως, ο νόμος αυτός, ο Ν. 1178/1981, δεν κάνει λόγο για ευθύνη λόγω προσβολής προσωπικότητας, η οποία όπως δεν προκάλεσε ζημία στην τιμή ή την υπόληψη του προσώπου. Έτσι, φαίνεται ότι δεν έχει εφαρμογή στις περιπτώσεις της απόλυτης προσβολής της εικόνας του προσώπου, με την έννοια της προσβολής μόνο του στοιχείου της εικόνας, αλλά χωρίς περαιτέρω προσβολή της τιμής ή της υπόληψης του προσώπου. Για παράδειγμα, η δημοσίευση των φωτογραφιών από τον γάμο του ζεύγους Zeta-Jones και Douglas, ενώ βεβαίως προσβάλλει το απόλυτο δικαίωμα στην εικόνα τους (και βέβαια, το οικονομικό τους δικαίωμα να εκμεταλλευθούν την εικόνα τους), δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ταυτόχρονα προσβάλλει και την τιμή ή την υπόληψή τους. Στις περιπτώσεις αυτές, η ευθύνη θα πρέπει να θεωρηθεί ότι περιορίζεται στις διατάξεις των άρθρων 57, 914 και 919ΑΚ.

Κατά την παρ. 2 άρθρου μόνου του Ν. 1178/1981 σε συνδυασμό και με τη διάταξη του άρθρου 4 παρ. 10 εδ. β' του Ν. 2328/1995, ελάχιστο όριο χρηματικής ικανοποίησης ηθικής βλάβης λόγω προσβολής της προσωπικότητας δια του τύπου, της τηλεόρασης κ.λπ. ορίζεται το ποσό των 10.000.000δρχ. εάν πρόκειται για ημερήσια εφημερίδα Αθηνών και Θεσσαλονίκης ενώ στο ποσό των 2.000.000δρχ. όταν πρόκειται για άλλες εφημερίδες ή περιοδικά, εκτός ένα ζητήθηκε από τον ενάγοντα μικρότερο ποσό. Παράλληλα, εάν η προσβολή έγινε στην τηλεόραση, η χρηματική ικανοποίηση ηθικής βλάβης δεν μπορεί να είναι μικρότερη των 100.000.000δρχ. για τηλεοπτικούς σταθμούς εθνικής εμβέλειας και 30.000.000δρχ για τηλεοπτικούς σταθμούς τοπικούς ή περιφερειακής εμβέλειας. Τα παραπάνω ελάχιστα, κατά τον νόμο, ποσά έχουν κριθεί ότι δεν παραβιάζουν το ελληνικό Σύνταγμα, γιατί κατά το άρ. 26 του ελληνικού Συντάγματος, ο νομοθέτης έχει τη δικαιοδοσία να θέτει κατ' ελάχιστα ή ανώτατα όρια, ενώ ο δικαστής προβαίνει στην εξειδίκευση του κανόνα δικαίου ενόψει της συγκεκριμένης σχέσης και περίπτωσης⁷⁹. Πάντως, έχει επίσης κριθεί ότι το δικαστήριο της

τικής επιχείρησης συνιστά το αντιστάθμισμα της κυριαρχικής του θέσης στο σύγχρονο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό βίο...». *Καράκωστας Ι.*, Δίκαιο και Internet, ό.π., σ. 63.

79. ΑΠ 853/2008, Νόμος.

ουσίας μπορεί να ερευνηθεί εάν με την επιδίκαση της προβλεπόμενης κατ' ελάχιστο χρηματικής ικανοποίησης της ηθικής βλάβης παραβιάζεται η αρχή της αναλογικότητας μεταξύ του σκοπού, η οποία απορρέει από τη συνταγματική αρχή του Κράτους Δικαίου και έχει καθιερωθεί στην παρ. 1 του άρ. 25 του Συντάγματος, μετά την αναθεώρηση του 2001⁸⁰.

Η συζήτηση για τα όρια μεταξύ επιτρεπτής και μη επιτρεπτής προσβολής της προσωπικότητας μέσω της δημοσίευσης μιας φωτογραφίας στον Τύπο είναι παλιά και είναι βέβαιο ότι θα συνεχισθεί, καθώς και η τεχνολογία εξελίσσεται ραγδαία, ενώ νέα προβλήματα αναδεικνύει και η δημοσίευση φωτογραφιών στο διαδίκτυο. Βλέπουμε άλλωστε και μια σύγκλιση της έννοιας της ενημέρωσης του κοινού με την ψυχαγωγία, σύγκλιση που μας δίδει και νέους όρους όπως «infotainment»⁸¹. Η ορθή εξισορρόπηση των αντιτιθέμενων συμφερόντων παραμένει, ως ζητούμενο, ένας κινούμενος στόχος, ενώ η διαφορά μεταξύ του «δημοσίου» (χώρου, προσώπου, συμφέροντος, δικαιώματος κ.λπ.) και του «ιδιωτικού» δεν φαίνεται να έχει τόσο σημαντικό ρόλο από νομικής πλευράς, σε σχέση με το ερευνούμενο ζήτημα, όσο παλαιότερα. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, κι ενώ όλο και περισσότερο «εμπορικοποιείται» η έννοια της «διασημότητας», ενισχύοντας το οικονομικό δικαίωμα εκμετάλλευσης της εικόνας της, η ανάγκη νομικής, αλλά ίσως κυρίως δεοντολογικής, προστασίας της αξίας του ανθρώπου εμφανίζεται όλο και περισσότερο έντονη.

80. Ο.π.

81. Από το information (πληροφόρηση) και entertainment (ψυχαγωγία).